

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra právních dějin

**ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Znárodnění a konfiskace v letech 1945-1948 - činnost
Mimořádného lidového soudu v Chebu**

Plzeň 2015

Vojtěch Holečko

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra právních dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Znárodnění a konfiskace v letech 1945-1948 - činnost
Mimořádného lidového soudu v Chebu**

Zpracoval: Vojtěch Holečko

Studijní program: M6805 Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí diplomové práce: JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová

Pracoviště: Katedra právních dějin

Plzeň 2015

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že tuto diplomovou práci jsem napsal samostatně. Použil jsem vyznačené zdroje, z kterých jsem při práci čerpal, jak je v takovéto vědecké práci obvyklé.“

Plzeň, březen 2015

.....

podpis

Poděkování

Rád bych poděkoval své vedoucí práce, JUDr. et Mgr. Vendulce Valentové, za její vstřícnost a trpělivost, kterou se mnou měla zejména v posledních týdnech před odevzdáním práce. Poděkování patří také zaměstnancům státního oblastního archívu v Plzni, kteří mi byli vždy nápomocni. V poslední řadě bych rád poděkoval svým blízkým, kteří mi byli podporou.

OBSAH

1. ÚVOD.....	7
2. DOBOVÉ SOUVISLOSTI.....	9
2.1. VÝVOJ DO ROKU 1918.....	9
2.2. 1918-1938 - PRVNÍ REPUBLIKA.....	10
2.3. OBDOBÍ NESVOBODY 1939-1945.....	15
2.3.1. ČESKÝ DOMÁCÍ ODBOJ.....	16
2.3.2. ZAHRANIČNÍ ODBOJ.....	16
2.4. OBDOBÍ 1945 – 1948.....	18
3. DEKRETY PREZIDENTA REPUBLIKY.....	20
3.1. DEKRETY A ODSUN NĚMCŮ.....	21
3.1.1. OPATŘENÍ POVÁLEČNÉHO USPOŘÁDÁNÍ.....	21
3.1.2. RETRIBUČNÍ DEKRETY PREZIDENTA REPUBLIKY.....	21
3.1.3. KOŠICKÝ VLÁDNÍ PROGRAM.....	21
3.1.4. ODSUN NĚMCŮ.....	22
3.2. ZNÁRODNĚNÍ A KONFISKACE.....	26
3.2.1. KONFISKACE.....	28
3.2.2. ZNÁRODNĚNÍ.....	31
3.3. MIMOŘÁDNÉ LIDOVÉ SOUDY, NÁRODNÍ SOUD.....	35
3.3.1. VELKÝ RETRIBUČNÍ DEKRET.....	35
3.3.2. MALÝ RETRIBUČNÍ DEKRET.....	41
3.3.3. NÁRODNÍ SOUD.....	42
4. MIMOŘÁDNÝ LIDOVÝ SOUD V CHEBU.....	45
4.1. VZNIK MIMOŘÁDNÉHO LIDOVÉHO SOUDU V CHEBU.....	45
4.2. ČINNOST MIMOŘÁDNÉHO LIDOVÉHO SOUDU V CHEBU.....	47
4.3. ZAJÍMAVÉ PŘÍPADY LIDOVÉHO SOUDU V CHEBU.....	47
4.3.1. PŘÍPAD HABARTOV.....	47
4.3.2. PŘÍPAD ANNY GRIMMOVÉ.....	52
4.3.3. PŘÍPAD JIŘÍHO HAUBNERA.....	54
4.1.4. ŽENSKÝ KONCENTRAČNÍ TÁBOR V NOVÉ ROLI.....	56
4.1.5. FARÁŘ MOY.....	59
4.1.6. STŘEDOŠKOLSKÝ PROFESOR KASSECKERT.....	62
4.1.7. PŘÍSLUŠNÍK GESTAPA RICHARD LANGHAMMER.....	63
4.1.8. ROBERT RICHTER OD LUFTWAFFE.....	66
4.1.9. POSLEDNÍ ODSOUZENÝ LOTZ.....	67
5. OBNOVENÍ LIDOVÝCH SOUDŮ PO ROCE 1948.....	69
ZÁVĚR.....	71

RESUMÉ.....	74
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	75

1. ÚVOD

Ve vybrané diplomové práci se věnuji poválečnému vlastnictví a soudnictví. Nastíním zejména poválečné znárodnění a konfiskaci majetku, mimořádné lidové soudy a konkrétněji mimořádný lidový soud v Chebu.

Za války nacistické Německo utlačovalo, zotročovalo a posílalo na smrt obyvatelstvo mnoha zemí, nevyhnulo se tomu ani Československo. Potrestání těchto činů se začalo rozvíjet již za války v exilu, v Londýně pod vedením Dr. Beneše. Československé obyvatelstvo bylo plné nenávisti k německému obyvatelstvu žijícímu na našem území. Ihned po skončení války zde bylo mnoho vlasteneckých partyzánských skupin, které vzaly odplatu do svých rukou a začaly zabíjet německou menšinu a lynčovat je bez soudu a svévolně. To se poté uklidnilo, ale i dál nenávist pokračovala, byť jen ve formě udavačství, které leckdy nebylo pravdivé. Po zřízení mimořádných lidových soudů bylo mnoho válečných zločinců spravedlivě a možná někdy i nespravedlivě odsouzeno. Po válce byl v Československu cítit sovětský vliv a možná i proto stoupala moc komunistů. Znárodnění i konfiskace majetku byly v této době zcela běžné. Spousta obyvatel přišla neoprávněně o majetek ve prospěch státu. Těmto a dalším problémům se budu věnovat v jednotlivých kapitolách.

Jedním ze zásahů do majetkových práv je "znárodnění". Znárodnění je nucené vyvlastnění určitého majetku státem za finanční kompenzaci. Nutno podotknout, že většinou po dobu komunistického režimu v Československu nedocházelo k žádnému finančnímu odškodnění. Dá se tedy říci, že to většinou byla konfiskace namísto znárodnění.

Dalším pojmem v této práci rozebíraným je "konfiskace". Tento pojem byl úzce spojen s trestním právem v rámci dekretů prezidenta republiky. Je to tedy nucené vyvlastnění majetku, bez náhrady v dekretu definovaných kategorií osob a ve prospěch státu.

S těmito pojmy souvisí vyvlastnění. Vyvlastnění (expropiace) v širším pojetí je obsaženo, jak ve znárodnění, tak i v konfiskaci, v právní vědě vykládáno

v užším smyslu jako vyvlastnění ve veřejném zájmu. Jako prvek je zde spatřeno vyvlastňovací řízení.¹

V druhé kapitole této diplomové práce se pokusím nastínit dobové souvislosti protektorátu Čechy a Morava, exilové vlády a také zde rozeberu poválečný vývoj. Zde bude také podkapitola vztahů na území Československa Němců a Čechů těsně před válku, ve válce a po válce. Pokusím se vyložit vše důležité. Nebudu moci některé historické události konkretizovat, ale čtenář se dozví to základní.

V další kapitole se budu věnovat dekretům prezidenta republiky, zejména těm co se týkají znárodnění a konfiskace, mimořádných lidových soudů a Národního soudu. Také budu mluvit o národním soudu a mimořádných lidových soudech. To jak byli obsazeni, jak fungovaly apod. Pojednání o dopadu dekretů omezujících majetkové právo rozeberu v podkapitole. Mimořádné lidové soudy nejprve rozeberu obecně a pak se zaměřím na Chebský soud. Zejména na jeho obsazení, činnost. Vyberu pár zajímavých případů z tohoto soudu a rozeberu je.

Předposlední kapitolou je Obnovení lidových soudů po únoru 1948. A nakonec závěr, ve kterém se budu snažit zhodnotit, jak tenkrát vnímala veřejnost a odborníci tuto problematiku a jak jí vnímají dnes.

Téma téhle práce jsem si vybral, protože se rád zajímám o historii a Cheb není ode mě daleko. Navíc spisy z chebského mimořádného lidového soudu jsou uloženy v Plzni, kde studuji. Hodně se mluví o válce a o nacistických zločinech, ale to, co se dělo naopak po válce v Československu hlavně proti národnostním menšinám, o tom se mluví málo. Hodně věcí z toho o čem píšu, bylo ovlivněno režimem.

¹ KUKLÍK, Jan, *Znárodněné Československo*. 1.vyd. Praha: AUDITORIUM, 2010, s. 150. ISBN 978-80-87284-12-4.

2. DOBOVÉ SOUVISLOSTI

Vývoj v 19. století byl hlavně o boji o českou státnost. Kdy se Češi snažili alespoň o část autonomie, popřípadě jen o některé ústupky od rakouské vlády. Moc se to nedařilo, až když přišla válka a Rakousko bylo oslabeno, tak svitla Českým zemím naděje, že by mohl vzniknout samostatný stát v historických hranicích. To ovšem naráželo na početnou národnostní menšinu Němců, kteří na tomto území taktéž žili a kteří usilovali také o svou samostatnost. Díky české diplomacii v čele s Masarykem se podařilo vytvořit Československou republiku.

V meziválečném období stále nebyla vyřešena otázka Němců na našem území. I přes snahy našich státníků, Němci stále odmítali ústupky československé strany a to vedlo k nerovnováze mezi obyvatelstvem. Této situace využila SDP a v čele s Henleinem, který spolu s Hitlerem tvořili nátlak na Československo a zároveň hledali záminky pro okupaci našeho území.

Za druhé světové války byli na československém obyvatelstvu páčány zvěrstva. To vedlo Dr. Beneše k různým opatřením hlavně dekretálního charakteru proti Němcům. Podle lorda Runcimana, který po návštěvě Československa prohlásil: „*další soužití Čechů a Němců v jednom státě je nemožné*“.² Nemyslím si, že to byla hlavně pomsta, ale i Dr. Beneš pochopil, že s Němci v jednom státě to nepůjde. Oni si totiž myslí, že tam kam přijdou, tam jim to patří.

Období po válce je spojeno se zásahy do soukromého vlastnictví a s hospodářskými změnami. Po válce se konfiskoval majetek zejména Němcům, ale také zrádcům jiných národností. Znárodnění probíhalo v duchu levicových stran v duchu modelu hospodářství sovětského svazu. To vedlo zejména k posílení moci komunistů.

2.1. VÝVOJ DO ROKU 1918

Vztahy mezi Čechy a Němci na našem území začínají již ve 13. století, kdy je Přemyslovci povolali především jako kolonisty. To z důvodů malého osídlení pohraničí, posílení královské moci, christianizace ze Západu (překrytí byzantské christianizace) s tím související rozvoj kultury od německých kleriků.

² SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 98. ISBN 80-245-0755-2.

Rok 1526 a nástup Habsburků nebyla pro vztahy mezi výše zmíněnými národy příznivá, to vyvrcholilo zvláště po nezdařeném stavovském povstání v roce 1618 a dále po bitvě na Bílé Hoře. Na tomto nezdaru se podíleli nemalou měrou „čeští " Němci.³

Zásadní vývoj přinesla říjnová revoluce v Rusku roku 1917. Rakousko si uvědomilo, že již nebude moct vládnout absolutisticky, nabídlo tedy federaci. Ta byla odmítnuta. Začátkem roku 1918 byla schválena Tříkrálová deklarace, ve které byla proklamována samostatnost Čechů a Slováků ve svrchovaném, demokratickém a sociálně spravedlivém státě a odvolávala se na historické české státní právo. V rámci toho byl vysloven požadavek na spojení českých zemí se Slovenskem. V Pittsburské dohodě bylo rozhodnuto, že Československý stát bude mít republikánskou a demokratickou ústavu, Slovensko bude mít vlastní administrativu, sněm a soudy. Dne 17. října 1918 T. G. Masaryk doručil prezidentu W. Wilsonovi tzv. Washingtonskou deklaraci obsahující slavnostní vyhlášení o československé nezávislosti. V odpovědi Wilsona bylo zdůrazněno Rakouské vládě, že musí jednat přímo s Československou vládou v Paříži. 27. října odeslal rakouský ministr zahraničí G. Andrassy nótu, ve které přistupuje na podmínky kapitulace. Národní výbor v Praze 28. října 1918 vyhlásil v Praze Československý stát.⁴

Němci ještě před vznikem Československého státu vyhlásili vytvoření svého státu Německo-Rakouského. Narazili na to, že dohodové mocnosti vyjednávali jen s vítězi a Němci byli poraženými. Dále proto zůstala nevyřešena národnostní otázka Němců na území českého státu.

2.2. 1918-1938 - PRVNÍ REPUBLIKA

„Po staletí pronikali Němci do Čech a na Moravu, tak jako pronikali do jiných oblastí po celé Evropě. Takové pronikání však nemohlo porušovat přirozené hranice. Hory mají mnohdy v sebeurčení národů stejně důležité poslání jako lidé.“⁵ Začátky nového státu byly velmi složité. Především zde byl problém národnostní. Československo bylo mnohonárodnostním státem. Nenapomáhala k

³ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 13. ISBN 80-245-0755-2.

⁴ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 279 - 282. ISBN 978-80-7380-127-4.

⁵ MACKENZIE, Compton. *Dr. Beneš*. Praha: Vydavatelstvo družstevní práce, 1948, s. 185.

tomu ani v ústavě zakotvená teorie čechoslovakismu, z čehož vycházelo, že oficiálním jazykem je jazyk československý. Statistika z knihy České právní dějiny: *"Podle statistiky z roku 1921 žilo na území republiky více než 13,5 miliónu obyvatel, z toho 6 850 000 Čechů (51%), 1 910 000 Slováků (14,5%), 3 123 000 Němců (23,4 %), 745 000 Maďarů, 461 000 Rusínů, Ukrajinců a Rusů, 180 000 Židů, 75 000 Poláků a menší počet Rumunů a jiných národností."*⁶

Německá národnostní menšina již od počátku neuznávala Československý stát. Cítili se ukřivdění, protože si mysleli, že si vytvoří provincii Deutschböhmen, a tak dále pokračovali ve svých tendencích o samostatnosti. Zemští němečtí poslanci se nechtěli smířit s Československým státem, tak vytvořili „zemské shromáždění Německých Čech", s hlavním městem Liberec (Reichenberg) v čele s R. Lodgmanem von Auenem. Stalo se tak 5. listopadu 1918. Tato severočeská provincie se odvolávala s právem národního sebeurčení o přijetí do státního svazku s Rakouskem. Spolu s dalšími podobně vzniklými útvary na území Československa jako bylo Sudetenland se sídlem v Opavě v čele se „zemským hejtmanem" dr. Freisslerem, Deutsche Sud-mahren se sídlem ve Znojmě a Böhmenwaldgau se sídlem v Českém Krumlově. Londgmanova činnost netrvala dlouho, protože jak národní výbor, tak dohodové mocnosti nechtěli zvětšovat Německý stát, který byl agresorem největší války, kterou lidstvo do té doby, kdy poznalo.⁷ Národní výbor se pokoušel nadále o spolupráci s Němci vytvořit nějaký konsensus, ale bez výsledku. Neměli ochotu vůbec jednat a upustit od svých stanovisek. Němci celkově byli naladěni antidemokraticky. Hodně se dá vyčíst z toho, co píše Dr. Spirit ve své knize: *„Němečtí ideologové dávali přednost příslušníkům národa a rasy, tj. individuu, které odevzdává svojí svobodu národnímu kolektivu."*⁸

Výraz sudetští Němci užil poprvé F. Jesser - publicista a politik, jehož politickým cílem bylo česko-německé vyrovnání. 16. února 1919 se konaly volby do Rakouského národního shromáždění. Sudetští Němci se chtěli voleb účastnit, ale vláda ČSR jim to zakázala. Němci byli velmi pobouřeni. Selinger, člen německé sociální demokracie reagoval ve svém příspěvku velmi ostře a vyzíval sudetské Němce k boji. Nově zvolené Rakouské národní shromáždění se poprvé

⁶ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 284. ISBN 978-80-7380-127-4.

⁷ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 30 - 32. ISBN 80-245-0755-2

⁸ Tamtéž. S. 35.

sešlo 4. března 1919 ve Vídni. Na tento den byla připravena v tzv. sudetských zemích generální stávka s cílem dobít pro Němce v Čechách národní sebeurčení. Čeští horníci v těchto oblastech, pracovali místo Němců na dvě směny, aby vyrovnali "manko". V rámci této stávky probíhaly velké demonstrace, kdy Němci byli převážně ozbrojeni. Napadali Čechy včetně policie i vojska, kde někde začali i střílet a Česká strana jim v sebeobraně a možná někdy i radikálně střelbu oplácela. Výsledkem těchto nepokojů bylo přes 40 mrtvých. Problém nebyl jen v Čechách s Němci, ale také s Maďary na Slovensku. Na Pařížské mírové konferenci bylo o Němcích na území Československa rozhodnuto. Tento výsledek byl pro mnohé zdrcující, protože očekávali alespoň autonomii.⁹

Na konci února roku 1920 byla přijata první ústava Československého státu, která v hlavě šesté upravovala ochranu národnostních menšin. Dalšími zákony o menšinách byli Jazykový zákon taktéž z roku 1920 a Zákon o nabývání a pozbývání státního občanství a práva domovského. V ČSR nebyla menšinová politika úplně ideální, ale nespokojenost Němců nebyla oprávněná, neboť Československo bylo v ochraně menšin ve střední Evropě nejlepší. Němci nechtěli být zde nikdy menšinou, nedokázali si to představit, jak již jsem zmiňoval, vyjednávání o kompromisu odmítali. Němci nikdy a nikde tam, kde se usadili, nesplynuli s domácím obyvatelstvem. Žádné jiné obyvatelstvo jim nebylo dost dobré, protože nebylo na jejich německé „nejvyšší“ úrovni.¹⁰

Adolf Hitler se stal říšským kancléřem 30. ledna 1933, tím se ze dne na den stalo Německo diktaturou s jedinou povolenou stranou - NSDAP. Tentýž rok založil Konrad Henlein SUDETENDEUTSCHE HEIMATFRONT (SHF - Sudetoněmecké vlastenecké fronty). Jeho cílem bylo sjednocení všech Němců v ČSR, prohlašoval, že nemá nejmenší zájem na revizi hranic. V roce 1935 před volbami přeměnil svoje hnutí na Sudetendeutsche Partei (SDP - sudetoněmeckou stranu) a vyhrál volby. V Německu měli k Henleinovu hnutí nejdříve odpor, ale potom R. Hess rozhodl, že bude finančně a politicky podporovat K. Henleina a jeho hnutí. Henleina německý režim fascinoval, ale zde v Česku to veřejně uznat nemohl. Měl odmítavý postoj k místní demokracii. Nutno podotknout, že 18. prosince roku 1935, byl zvolen prezidentem Československa Dr. Edvard Beneš. Československé vládní kruhy jeho klidně tvářícímu se hnutí nevěřili. Velkou

⁹ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 38 - 42. ISBN 80-245-0755-2.

¹⁰ Tamtéž, s. 57.

touhou Henleina bylo setkat se s Hitlerem a to se mu při olympijských hrách v Berlíně roku 1936 také podařilo.¹¹ V únoru 1937 uzavřela ČSR s německými stranami mimo SdP dohodu o národnostním vyrovnání. Správa měla být v pohraničí uspořádána na základě národnostního principu. SdP na vstřícné kroky nepřistoupila. Po tajných dohodách mezi SdP a vůdčími osobnostmi Německa stupňovali Henleinovci své požadavky vždy, když vláda ČSR byla ochotna přistoupit na dosavadní požadavky. Stále bylo poukazováno na útlak německé národnostní menšiny na území Československa.¹²

Plány na rozšíření německého území, zabránění československých pohraničních území jakožto první fázi k rozbití Československé republiky v rámci širších poměrů imperiální politiky nacistického Německa, existovaly již od poloviny 30. let a konkrétní podoby nabyly v plánu tzv. Fall Grün z roku 1937. Záměry tohoto plánu se opíraly o taktiku bleskového úderu proti republice, kdy československo by nestačilo ještě mobilizovat svou armádu. Díky Britské politice appeasementu a proněmeckými sympatiemi se Hitlerovi tento plán podařilo postupně realizovat.¹³

11. března 1938 německá armáda obsadila Rakousko. Okupace Rakouska podstatně zvýšila ohrožení Československa a současně ztížila jeho strategickou pozici. Na poradách Henleina ostatních předáků této strany 29. března 1938 v Berlíně byl dohodnut maximální program, který jako konečný cíl zaručoval sudetským Němcům plnou svobodu. Jak už jsem zmínil výše, požadavky se měli postupně zvyšovat, aby se zabránilo dohodě. S programem vypracovaným v Berlíně vystoupil 24. dubna 1938 Henlein v Karlových Varech.¹⁴ Strana v nich žádala územní autonomii, zajištění práv všech ostatním na území republiky a volnost pro nacistickou propagandu a nacistické organizace a další nepřijatelné požadavky. Německo navíc zároveň v blízkosti Československých hranic provádělo soustavné vojenské provokační akce, na které vláda v květnu 1938 odpověděla vyhlášením částečné mobilizace. Po neúspěšné misi anglického lorda

¹¹ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 57. ISBN 80-245-0755-2.

¹² MALÝ, K. a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 433. ISBN 978-80-87212-39-4.

¹³ KADLECOVÁ, M., MATES P., SCHELLE K. a kol.: *Dějiny československého státu a práva (1918-1945)*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně (Doplněk), 1992, s. 92. ISBN 80-210-0450-9.

¹⁴ Kolektiv autorů.: *Dějiny státu a práva na území Československa v období kapitalismu II*. Bratislava: VYDAVATEL'STVO SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED, 1973, s. 407-408. ISBN 71-037-72.

Runcimana bylo zřejmé, že Československo je ve velkém ohrožení.¹⁵ Není divu, že mise lora Runcimana byla neúspěšná, byť také zastával politiku appeasementu jako předseda vlády Chamberlain. Hitler už dopředu věděl, že ze svých plánů neustoupí, pomalými kroky donutil Britskou vládu k ústupkům. Dne 12. Zářij vystoupil Hitler s projevem v Norimberku, kde hysterickým tónem oznámil, že zajistí práva svých soukmenovců všemi způsoby. Vzápětí na to došlo v pohraničí k pokusu o puč, který však byl potlačen. 13. zářij vláda vyhlásila stanné právo a tři dny na to byla činnost SdP zakázána.¹⁶

Kolem druhé hodiny ráno 30. zářij 1938 představitelé čtyř mocností Mnichovskou dohodu podepsali. Podle Mnichovské dohody mělo postupné obsazování převážně německých území započít od 1. října do 10. října. Tentýž den vláda mnichovský diktát přijala.¹⁷

Dne 6. října abdikoval na funkci prezidenta republiky Edvard Beneš a pár dní na to odcestoval do Anglie. Roku 1938 byl prezidentem republiky zvolen bývalý předseda nejvyššího správního soudu Emil Hácha.¹⁸

Slováci již od června usilovali o autonomii. Ústavní zákon o autonomii Slovenskej krajiny byl přijat dne 19. listopadu a zároveň s ním byl schválen i ústavní zákon o autonomii Podkarpatské Rusi. Republika byla jakýsi dualistický útvar. Oficiálně se označovala jako republika Česko – Slovenská.¹⁹

Od počátku roku 1939 bylo jasné, že Hitler hodlá realizovat své záměry na úplnou likvidaci Československa. Na Slovensku se začalo aktivizovat ultraradikální křídlo slovenské politické reprezentace usilující o okamžité oddělení Slovenska a vyhlášení nezávislosti. V noci z 9. na 10. března dala vláda pokyn k provedení vojenského zásahu na Slovensku, zatkla nejradikálnější představitele HSLS. 13. března odjel Jozef Tiso do Berlína, tam jej nacistický vůdce postavil před dilema:

¹⁵ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 334. ISBN 978-80-7380-127-4.

¹⁶ KADLECOVÁ, M., MATES P., SCHELLE K. a kol.: *Dějiny československého státu a práva (1918-1945)*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně (Doplněk), 1992, s. 94. ISBN 80-210-0450-9.

¹⁷ Kolektiv autorů.: *Dějiny státu a práva na území Československa v období kapitalismu II*. Bratislava: VYDAVATEL'STVO SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED, 1973, s. 418 - 419. ISBN 71-037-72.

¹⁸ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 336. ISBN 978-80-7380-127-4.

¹⁹ KADLECOVÁ, M., MATES P., SCHELLE K. a kol.: *Dějiny československého státu a práva (1918-1945)*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně (Doplněk), 1992, s. 98. ISBN 80-210-0450-9.

bud' Slovensko neprodleně vyhlásí samostatnost, nebo Německo dá volnou ruku Maďarsku, kteréjevilo zájem o Slovenské území. Den na to rozhodla slovenská vláda o vyhlášení samostatného Slovenského státu v čele s Dr. Tisem. 14. března Maďaři připojili Podkarpatskou Rus k Maďarsku. Dne 15. března 1939 Němci završili okupaci českých zemí. Den na to vydal Adolf Hitler výnos o zřízení protektorátu Čechy a Morava.²⁰

2.3. OBDOBÍ NESVOBODY 1939-1945

Háchova osobní i politická kapitulace, respektive jeho souhlas, učiněný v osudné noci ze dne 14. na 15. března v říšském kancléřství, nemohly poskytnout podklad pro okupaci. Neexistuje žádné státní zřízení, které by zmocňovalo hlavu státu zrušit bez souhlasu národa nezávislou existenci státu. Hitlerův výnos o protektorátu zlikvidoval fakticky všechny základní ústavní instituce a složky. Správa protektorátu byla v rukou říšského protektora, který byl jediným zástupcem vůdce na území protektorátu. Protektor stál v čele všech orgánů na území protektorátu. Zůstala zachována stará vláda i prezident dr. Hácha.²¹

Orgány působící v protektorátu byly dvojího druhu, jednak orgány říšské, které měly rozhodující postavení, a vedle toho působily více méně orgány autonomní. Hitlerovo nařízení ze 7. června 1939 umožňovalo říšskému protektorovi vydávat právní předpisy a měnit nebo rušit autonomní právní normy ve všech oblastech protektorátního života. Prvním říšským protektorem byl jmenován německý aristokrat baron K. von Neurath. Formálně byl ve funkci sice až do srpna 1943, fakticky však v září 1941 byl Hitlerem poslán na „dlouhodobou dovolenou“. Na jeho místo byl jmenován R. Heydrich. Jeho zvěrstva a řádění bylo zastaveno zásluhou parašutistů v květnu 1942. Atentátem na Heydricha, masového vraha českého národa značně posílil postavení zahraničního odboje, avšak vyvolal represe německých okupantů. Zástupcem říšského protektora byl státní tajemník, kterým byl jmenován K. H. Frank. V srpnu 1943 vznikl nový úřad německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu v čele se státním ministrem K. H. Frankem. Na tento úřad přešla všechna rozhodující pravomoc říšského

²⁰ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 347 - 348. ISBN 978-80-7380-127-4.

²¹ Kolektiv autorů.: *Dějiny státu a práva na území Československa v období kapitalizmu II*. Bratislava: VYDAVATEL'STVO SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED, 1973, s. 448 - 450. ISBN 71-037-72.

protektora včetně pravomoci normotvorné. K. H. Frank měl rozhodující roli zejména v germanizační politice a hospodářském drancování českých zemí. V čele protektorátu zůstal K. H. Frank až do konce okupace.²²

2.3.1. ČESKÝ DOMÁCÍ ODBOJ

Ztráta národní státnosti a svobody šokovala veřejné mínění, neboť československý stát a národní svoboda byly považovány za definitivní. V domácím odboji figurovali na jedné straně česká kolaborantská skupina, druhou krajnost pak tvořily české odbojové organizace a uprostřed se nalézala početná vrstva českého obyvatelstva, která chtěla především přežít. Domácí odboj nebyl příliš aktivní, spíš zde byla spíše nenávisť vůči Němcům. Vyrůstala zde všennárodní protiněmecká opozice, vedená zpočátku vládní politickou reprezentací. Hácha a vlastenečtí politikové (jako ministerský předseda gen. Eliáš) udržovali kontakt se zahraničním odbojem a jeho ilegálními součástmi v protektorátě.²³ Byly zde vytvořeny odbojové skupiny, a to „Obrana národa“, „Petiční výbor Věrní zůstaneme“ a další z větších uskupení „Politické ústředí“. Za okupace byla vytvořena centrální odbojová centrála, která vznikla hlavně z odbojové skupiny politické ústředí - „Ústřední vedení odboje domácího“. Od léta 1939 v těchto odbojových skupinách byla myšlenka odsunu sudetských Němců a konfiskace jejich majetku, jako náhrada za škodu na československém majetku.²⁴

2.3.2. ZAHRANIČNÍ ODBOJ

17. října 1939 byl v Paříži vytvořen Československý národní výbor. Tento výbor vyhlásil, že převzal všechny záležitosti československého lidu a že Československá republika mezinárodněprávně existuje i dále. Zpočátku Francie výbor nechtěla uznat, ale nakonec nevalivým kompromisem 17. listopadu Francie

²² KADLECOVÁ, M., MATES P., SCHELLE K. a kol.: *Dějiny československého státu a práva (1918-1945)*. 2.vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně (Doplněk), 1992, s. 109 - 110. ISBN 80-210-0450-9.

²³ VLČEK, Eduard: *Právní dějiny ČSR 1939-1945*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005, s. 17. ISBN:80-244-1289-6

²⁴ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 158. ISBN 80-245-0755-2.

výbor uznala. V prosinci 1939 uznala Československý národní výbor britská vláda a začátkem roku 1940 i další státy.²⁵

Po vojenské porážce Francie s Německem v červnu 1940 přesídlil Československý národní výbor do Londýna. Tam se činnost československé exilové státní reprezentace ještě zintenzivnila. Za cíl bylo vytvoření systému státních orgánů známé jako „prozatímní státní zřízení v exilu“. Jednání s Anglií o vytvoření prozatímní vlády v Londýně byla dlouho neúspěšná. Vše se obrátilo 10. května, kdy se Britským premiérem stal W. Churchill. Po porážce Francie se přesunuly československé jednotky do Anglie. E. Beneš jednání o zformování armády na britských ostrovech spojil se svými politickými záměry. Britská vláda sdělila Dr. Benešovi 18. července 1940, že je připravena uznat provizorní „Česko-Slovenskou vládu“. Hned na to E. Beneš jmenoval sám první exilovou vládu 22. července 1940 v čele se J. Šrámkem. Dále byla jmenována Státní rada, jako poradní orgán prezidenta republiky, v čele s R. Bechyněm. Prozatímní vláda byla uznána všemi exilovými vládami v Londýně působícími, kromě velké Británie, dokonce i francouzským národním výborem generála Ch. de Gaulla. Po napadení SSSR Německem vyšel sovětský svaz Benešovým požadavkům vstříc. Toho využil opět dr. Beneš a naléhal na britskou vládu, aby konečně uznala naši exilovou vládu, nikoliv pouze za „prozatímní“ nýbrž za „definitivní“ a to dříve, než tak učiní Moskva. 18. července nejprve uznal exilovou vládu de iure SSSR a tentýž den pod touto událostí uznala exilovou vládu i Velká Británie.²⁶

9. května 1945 byla Praha osvobozena a válka pro Československo skončila. Do 28. října 1945 soustavu nejvyšších státních orgánů tvořil prezident republiky a vláda. Prezident Edvard Beneš si na osvobozené území „přivezl“ svoji dekretální pravomoc, kterou vykonával až do sejítí se řádného zastupitelského orgánu, kterým bylo od 28. října 1945 prozatímní národní shromáždění.²⁷

²⁵ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 365. ISBN 978-80-7380-127-4.

²⁶ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 169-171. ISBN 80-245-0755-2.

²⁷ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 383. ISBN 978-80-7380-127-4.

2.4. OBDOBÍ 1945 – 1948

Jednou z hlavních myšlenek československého odboje byla obnova státu v hranicích z doby před mnichovskou dohodou. Bezprostředně po válce řešilo Československo své hranice. Československo se v rozsahu před mnichovskou konferencí ovšem nakonec neobnovilo. V rámci hranic odstoupilo Podkarpatskou Rus Sovětskému svazu.

Po roce 1945 měla vůdčí postavení komunistická strana a strany socialistické. Demokracie byla omezena zákazem pravicových stran a taktéž vznikem takzvané Národní fronty. Národní fronta byla složitě vázanou koalicí. Zástupci nekomunistických stran se obávali, že kdyby nespolupracovali a odešli by do opozice, tak by komunisté nakonec mohli jednat i bez jejich zastoupení. Národní fronta, kterou tvořily povolené strany, byla současně jejich nadřazenou institucí. Byly zakázány všechny další předválečné politické strany, zejména dvě nejvlivnější – v Česku agrární a na Slovensku ľudová. Bylo vytvořeno předsednictvo vlády, které bylo vrcholný politický orgán státu. Pět zástupců rozhodovalo o všech důležitých politických otázkách vlády i státu.

S politickými změnami přišly i změny hospodářské. První byla příprava měnové reformy, kterou londýnské ministerstvo financí připravovalo již od roku 1942. Reforma měny byla provedena k 1. listopadu 1945 dekretem prezidenta republiky č. 91/1945 Sb., o obnovení československé měny. Dále bylo zasahováno do jádra ekonomiky. Týkalo se to hlavně konfiskace zemědělského majetku Němců, zrádců a kolaborantů. Nejvýraznějším zásahem do ekonomiky bylo znárodnění.

Již za války ing. Jaromír Nečas uvažoval o znárodnění. Levicové strany byli znárodnění nakloněni. V únoru 1945 tyto strany zformulovali „Akční program příslušníku československé strany sociálně demokratické v zahraničí na uspořádání politických poměrů v osvobozené republice“. Jediní hlasití odpůrci znárodnění byli slovenští demokraté. V létě roku 1945 se v jednotlivých resortech ministrů začaly připravovat znárodnovací dekrety. Znárodnění bylo zahájeno několika dekrety, které Edvard Beneš podepsal v druhé polovině roku 1945.²⁸

²⁸ JANEČKOVÁ, Eva. *Proces s protektorátní vládou*. Praha: Libri, 2012, s. 17 - 19. ISBN 978-80-7277-502-6.

Komunisté si již po volbách v roce 1946 vytyčili za cíl získání moci ve státě. Ostatní strany národní fronty pro komunisty byly opoziční síly. V průběhu roku 1947 se tak systém Národní fronty dostal do krize, která vyvrcholila v únoru 1948. Vnitrostátní politickou situaci zhoršovala i stále větší orientaci na Sovětský svaz. Na Slovensku komunistická strana neměla většinu a tak si vytvořila Sbor pověřenců v roce 1947, ve kterém do teď' nejmocnější strana na Slovensku Demokratická strana ztratila absolutní většinu členů. Počátkem roku 1948 se bezpečností složky stále více dostávaly pod kontrolu komunistické strany. 13. února 1948 protestovali především ministři národní socialistické strany proti chystanému přeřazení několika velitelů SNB v Praze, které by posílilo vliv KSČ. Ministr vnitra Nosek na protesty nereagoval a tak ministři nekomunistických stran odmítli účast na příštím zasedání vlády. 20. února 1948 podalo 12 ministrů tří nekomunistických stran demisi. Vypukla otevřená politická krize. Ministři, kteří demisi podali, předpokládali, že komunisté buď' ustoupí, nebo že prezident jmenuje přechodnou vládu a dojde k novým volbám. KSČ však dál plnila vládní program. Vládu považovala stále za funkční, a dokonce hodlala zachovat i podobu Národní fronty. V řadách národních socialistů a lidovců však již začala hledat stoupence kolaborace se svým režimem, a hovořila o tzv. „obrozené národní frontě“. Hlavní úlohu zde sehráli tzv. akční výbory Národní fronty. 21. února se sešlo na demonstraci na podporu Gottwaldovy vlády ve velkých městech desetitisíce lidí. KSČ se 25. února odpoledne podařilo zorganizovat masové shromáždění na Václavském náměstí, kde měla být vyhlášena generální stávka, pokud by prezident nepřijal Gottwaldovy požadavky. Prezident pod nátlakem kapituloval. Po další schůzce s Gottwaldem přijal rezignaci ministrů a souhlasil se změnami ve vládě tak, jak byly navrženy Gottwaldem. Na 200tisícovém shromáždění na Václavském náměstí pak Gottwald mohl oznámit následující: *„Právě se vracím z Hradu od prezidenta republiky. Dnes ráno jsem panu prezidentu republiky podal návrh na přijetí demise ministrů, kteří odstoupili 20. února tohoto roku, a současně jsem panu prezidentu navrhl seznam osob, kterými má být vláda doplněna a rekonstruována. Mohu vám sdělit, že pan prezident všechny mé návrhy přesně tak, jak byly podány, přijal.“*²⁹

²⁹ KUKLÍK, Jan. *Vývoj Československého práva 1945-1989*. Praha: LINDE, 2008, s. 65-72. ISBN 978-80-7201-741-6.

3. DEKRETY PREZIDENTA REPUBLIKY

Normotvorná činnost byla v rámci exilového státního zřízení vykonávána tzv. ústavními dekrety, dekrety prezidenta republiky a nařízení vlády. Právním základem pro jejich vydávání se stal ústavní dekret č. 2 úředního věstníku čsl. o prozatímním výkonu moci zákonodárné ze dne 15. října 1940. § 2 Ústavního dekretu pak stanovil: „*Předpisy, jimiž se mění, ruší nebo nově vydávají zákony, budou vydávány po dobu platnosti zatímního státního zřízení v nezbytných případech prezidentem republiky k návrhu vlády ve formě dekret, které spolupodepíše předseda vlády, respektive členové vlády pověřeni jejich výkonem.*“³⁰ Po vydání ústavního dekretu č.12/1942 Sb. si prezident před vydáním dekretů navíc musel vyžádat poradní zprávu Státní rady. Podle ústavního dekretu č.11/1944 Úř. věstníku byly dekrety vydávány jen v nejnnutnějších případech a po řádně ustaveném zákonodárném sboru budou podléhat dodatečnému schválení – tzv. ratihabici. Ústavní dekret číslo 1 Úředního věstníku čsl. zřídil státní radu se zpětnou platností jako poradní orgán prezidenta a prozatímního státního zřízení. Státní rada měla 40 členů, které jmenoval prezident republiky. Dále je třeba zmínit vytvoření právní rady, která byla charakterizována jako poradní a quasisoudní orgán. Byla vytvořena usnesením vlády a rozhodnutím prezidenta republiky 4. února 1942. Právní rada se významným způsobem podílela svými posudky i na přípravě dekretů prezidenta republiky a na přípravě poválečného zákonodárství.³¹

V zahraničí bylo od 21. července 1940 do března 1945 vydáno 46 dekretů prezidenta republiky. Druhé období dekretální normotvorby započalo na území Československa v dubnu 1945 a trvalo do 27. října 1945. Celkem bylo vydáno 98 dekretů.³²

³⁰ Zmocnění prezidenta republiky ústavním dekretem č. 2/1940 Ú. v. vydávat dekrety v „nezbytných případech“

³¹ MALÝ, K. a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 483 - 488. ISBN 978-80-87212-39-4

³² SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 186-187. ISBN 80-245-0755-2.

3.1. DEKRETY A ODSUN NĚMCŮ

3.1.1. OPATŘENÍ POVÁLEČNÉHO USPOŘÁDÁNÍ

K poválečnému uspořádání bylo v Londýně vydáno několik právních předpisů. Jako první to byl dekret, vydaný 3. srpna 1944 č.10/1944 Úř. věstníku o dočasné správě osvobozeného území. Zřizoval úřad pro správu osvobozeného území v čele s vládním delegátem. Tentýž den byl vydán další velmi důležitý dekret č.11/1944 Úř. věstníku o obnovení právního pořádku, řešící problematiku právní kontinuity. Stanovil, že předpisy vydané do 28. září 1938 zůstávají v platnosti a dále ty předpisy, které neodporují demokratickým zásadám československého právního řádu. Myšlenka národních výborů byla realizována v ústavním dekretu o národních výborech a prozatímním národním shromáždění číslo 18/1944 Úř. věstníku.³³

3.1.2. RETRIBUČNÍ DEKRETY PREZIDENTA REPUBLIKY

*„Retribuce = náprava, odčinění, v přeneseném slova smyslu národní očistění.“*³⁴ První z dekretů č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech se nazývá jako tzv. „velký retribuční dekret“. Dekret stanovil různé typy zločinů: zločiny proti státu, zločiny proti osobám, zločiny proti majetku a udavačství. Druhý dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti, z 26. listopadu 1945 se nazýval tzv. „malý retribuční dekret“.

3.1.3. KOŠICKÝ VLÁDNÍ PROGRAM

Realizaci revolučního Benešova programu umožnil vznik tzv. Národní fronty. Byl to blok tří socialistických a jedné nesocialistické strany v českých zemích (komunisté, národní socialisté, sociální demokrati a lidovci a dvou slovenských stran: strany demokratické a slovenské komunistické. Tyto politické strany vytvořily po obtížných jednáních v exilu první československou vládu. Jakákoliv opozice byla zakázána. Komunisté předložili v Moskvě „návrh

³³ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 371-374. ISBN 978-80-7380-127-4.

³⁴ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 198. ISBN 80-245-0755-2.

programu nové československé vlády Národní fronty“ na jednání zástupců exilových politických stran a Slovenské národní rady, které se konalo před návratem československého exilu do vlasti ve dnech 22. až 29. Března 1945. Ostatní strany se nezmohly k jakémukoliv jinému návrhu vládního programu, tak jim nezbylo, než 5. dubna 1945 v Košicích na první schůzi československé vlády komunistický návrh projednat a posléze přijmout.³⁵

První poválečný vládní program vešel do dějin jako Košický vládní program, program Národní fronty Čechů a Slováků. Obsahoval 16 kapitol, které se týkaly všech základních politických, hospodářských, sociálních a kulturních oblastí.³⁶

3.1.4. ODSUN NĚMCŮ

Myšlenka odsunu Němců se vyvíjela postupně. Odsun Němců chtěl od počátku hlavně domácí odboj. Dr. Beneš se snažil řešit zpočátku německou otázku jinak, chtěl pro Němce vytvořit dva národní prostory – český a německý, ale postupem času po Heydrichovo zverstvech a jiných nacisty prováděných hrůzách změnil názor, navíc domácí odboj s jeho umírněnějšími návrhy nesouhlasil. S transferem Němců souhlasili USA, SSSR, Velká Británie a exilová vláda Francie.³⁷ Po roce 1945 v československých občanech byla velká zloba a chuť po odplatě taktéž obrovská. Lidová zloba byla nepotlačitelná a po konci války vyvěřela na povrch. Ve více historických knihách bylo toto období nazýváno jako divoká retribuce. *„Divoká retribuce vyplynula z rozhodnutí, které přijali nebo která opomněli přijmout vedoucí političtí představitelé na konci války. Za prvé, tito politici anticipovali a podporovali toto svémocné násilí jako prostředek maximalizace počtu odcházejících Němců a minimalizace počtu těch, které pak bude nutné deportovat organizovaně. Za druhé, exilová vláda vytvořila objektivní podmínky pro to, aby se tato nekontrolovaná anarchie rozšířila. A za třetí, centrální moc na jaře a v létě 1945 nejednala dostatečně rychle a rezolutně, aby*

³⁵ MANDLER, Emanuel. *BENEŠOVY DEKRETY, Proč vznikaly a co jsou*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002, s. 36 - 37, ISBN 80-7277-139-6.

³⁶ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 386. ISBN 978-80-7380-127-4.

³⁷ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 209 - 216. ISBN 80-245-0755-2.

*obnovila pořádek a ukončila vlnu násilí. Tím nová politická elita vytvořila pochybný základ pro výkon spravedlnosti v poválečném období“.*³⁸

Mezi prvními, kdo byli v rámci dokončovaných bojových operací nebo bezprostředně po jejich skončení potrestáni, byli členové jednotek Waffen SS, kteří se na mnoha místech stali oběťmi odplaty. Poválečný chaos dal zároveň průchod těm nejhorším lidským vlastnostem a trestání viníků se stalo záminkou pro páchání dalších zločinů.³⁹

Odsun Německého obyvatelstva probíhal ve třech vlnách. První vlna je spjata se závěrečnými měsíci 2. světové války, kdy z území utíkali před postupující Rudou armádou členové fašistického režimu. Druhou vlnu tvořil neorganizovaný (divoký) odsun, ke kterému došlo mezi květnem a červencem. Třetí vlna, tzv. organizovaného odsunu následovala od prosince 1945 na základě ustanovení Postupimské dohody a za dohledu spojenecké kontrolní rady, Mezinárodního červeného kříže a státních orgánů ČSR. V květnu 1945 žilo na území ČSR kolem tří miliónů Němců.⁴⁰

Divokou retribuci a nenávisť vůči Němcům živila politická elita. Ve svém prvním projevu v osvobozené Praze Beneš volal po „vylikvidování“ Němců a Maďarů v Československu „v zájmu jednotného národního státu Čechů a Slováků“. Občané naslouchali svým vůdcům a neprodleně začali zemi „očisťovat“ od nacistů, Němců a českých kolaborantů. Samozvaná spravedlnost se někdy pod pláštěm kvazisoudního jednání vydávala za revoluční spravedlnost. „*Během jednoho takového soudu, v Brně, šest samozvaných soudců odsoudilo na smrt ženu za udávání Čechů gestapu. Bez váhání byla oběšena na školním dvoře. V Lanškroutě takový veřejný tribunál v čele s místním nekomunistickým odbojářem nechal brutálně popravit kolem dvaceti Němců, některé z nich dokonce utopením.*“⁴¹ Takovéto „lidové soudy“ poslali bezprostředně po skončení války na smrt odhadem nejméně 1000 Němců. Mezi bezprostředně popravenými byli také kolaboranti české národnosti.⁴² Obavy obyvatelstva z odsunu vyvolalo vlnu

³⁸ FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010, s. 62 - 63. ISBN 978-80-200-1838-0.

³⁹ JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost*. Hradec Králové: PROSTOR, 2008, s. 28 - 29. ISBN 978-80-7260-206-3.

⁴⁰ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s.218. ISBN 80-245-0755-2.

⁴¹ FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010, s. 74. ISBN 978-80-200-1838-0.

⁴² Tamtéž, s. 67 - 75.

sebevražď, bylo jich spácháno okolo 4-6 tisíc. Divoký odsun postihl asi 660 000 Němců. Výběr osob pro vysídlení byl záležitostí místních orgánů a mnohdy docházelo, jak už je zmíněno výše i k obětem na životech.⁴³

Zrušení tradičního správního aparátu na jaře 1945 vytvořilo mocenské vakuum, jež se pokusily zaplnit právě národní výbory. Členové národních výborů zatýkali, vyslýchali a občas i popravovali podezřelé kolaboranty. Zabavovali a přerozdělovali majetek (často ovšem pro sebe a své kumpány). Centrální vláda začala s tímto něco dělat, až když zjistila, že z národních výborů se staly jakási mocenská monstra, kdy pro veřejnost představovala spíše nebezpečí než pomoc. Ona sama vláda tohle dopustila, již 16. dubna 1944 vyzvala exilová vláda české obyvatelstvo „odstranit ihned z veřejných funkcí příslušníky nepřátelských států a osoby, jež se zpronevěřily ČSR nebo spolupracovaly s nepřítelem, jakož i zajistiti všechny tyto osoby aby neuprchly“. Exiloví činitelé nijak nevysvětlovali, kteří zrádci a kolaboranti mají být zatčeni, kde mají být internováni a jak s nimi má být zacházeno. Například v Olomouci byl vydán na konci května velký červený plakát, který obsahoval vlastní pravidla zatýkání, který vyzýval obyvatelstvo v okrese, aby udávalo válečné zločince, zrádce a kolaboranty. Obrovský počet zatčených překračoval kapacitní možnosti tehdejších vazeb a věznic. V rozsáhlé studii bylo odhadnuto, že v roce 1945 existovalo 500 táborů a podobných zařízení, jež byly určeny ke shromažďování Němců a podezřelých kolaborantů. „*Za zdmi a ploty s ostnatými dráty se čeští dozorcí nescetněkrát dopustili násilí a krutosti. V Kolíně se jeden bývalý vězeň nacistů, Bedřich Kárník, stal táborovým velitelem. Podezřelé Čechy podřizoval dennímu režimu vyhrožování a bolestivému bití. Sám či za pomoci svých pobočnicků vyrážel vězňům botou zuby nebo jim dupal po končetinách či dokonce po hlavě. Dále v zoufalství napsala jedna žena anonymní dopis prezidentovi, kde prosila za svou devatenáctiletou sestru, která byla sadisticky sexuálně mučena.*“⁴⁴ Chci tímto říci, že nenávist po válce vůči nepřátelům byla velká, ale vlna svévole přesahovala meze. Někteří pomstychtiví lidé páchali i na nevinných lidech velkou, často sadistickou nespravedlnost. Někdy to bylo jen proto, že se od jakživa „jen“ neměli rádi a podruhé zas proto, že měli zvrhlé sexuální choutky. Často v národních výborech byli neprofesionálové a také se to projevovalo na jejich praktikách.

⁴³ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 219. ISBN 80-245-0755-2.

⁴⁴ FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010, s. 89-90. ISBN 978-80-200-1838-0.

15. června byla československá armáda zmocněna vládním usnesením provést opatření k zajištění nacistických zločinců a k odsunu německého obyvatelstva. Divoký odsun tedy trval do Postupimské konference, která se konala 2. srpna 1945. Ta nařídila Polsku i ČSR zastavit divoké odsuny, a vydat příslušné předpisy k provedení odsunu organizovaného. Vláda nařídila okamžitě přestat s divokými odsuny a připravit spořádanou organizovanou variantu odsunu v tzv. třetí vlně. Představitelé vítězných mocností rozhodli o odsunu po právu. 2. srpna podepsali Harry Truman jménem USA, C. R. Attlee jménem Velké Británie aj. J. V. Stalin jménem SSSR „Zprávu o berlínské konferenci tří velmocí“, jejíž součástí je kapitola XIII nazvaná „Spořádaný odsun německého obyvatelstva“. Ustanovení vítězů války vytvořila tedy právní základ pro provedení odsunu, který se takto stal nikoli aktem bezpráví, ale součástí práva nastoleného Spojenci po vítězství ve válce.⁴⁵

Čtyři velmocí a to USA, Velká Británie, Francie a SSSR převzaly svrchovanou moc nad Německem po 2. světové válce. Pro potřebu okupační správy ustavily kontrolní radu. Tato rada schválila v Berlíně 20. listopadu 1945 plán odsunu Němců podle zásad dohodnutých na postupimské konferenci. V písemném zápisu, který se týkal Československa: „*Všechno německé obyvatelstvo, které bude odsunuto z Československa, Rakouska a Maďarska (cca. 3, 150.000 osob), bude přijato v americké, francouzském a sovětském okupačním pásnu.*“ V souladu s rozhodnutím Kontrolní rady vydala čs. vláda 14. prosince 1945 Ústřední směrnici pro odsun Němců z území Československa. Právně ustanovilo ministerstvo vnitra orgány odpovědné za řízení odsunu. Hlavním orgánem byl Úřad pro odsun Němců při ministerstvu vnitra. Pro přípravu transportu k odsunu bylo obyvatelstvo vybíráno a řada z nich byla umístěna ve „sběrných táborech“. Termín ukončení organizovaného odsunu byl stanoven na 29. října 1946. V této organizované vlně bylo odsunuto 2 256 000 osob.⁴⁶ Celkem tedy bylo odsunuto cca. 3 milióny Němců.

⁴⁵ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 223 - 224. ISBN 80-245-0755-2.

⁴⁶ Tamtéž. S. 230 - 232.

3.2. ZNÁRODNĚNÍ A KONFISKACE

Po odsunu Němců a osvobození republiky bude situace vyžadovat rychlý zásah do hospodářských a majetkových poměrů. – slova, které adresoval komunistům 21. prosince 1943 K. Gottwald exilové vládě do Londýna.

Vlastní provedení znárodnění přinesl až bezprostředně poválečný vývoj. Vydání znárodnovacích norem však předcházelo přijetí vládního programu a na něj navazujících neméně důležitých dekretů o národní správě a konfiskaci nepřátelského majetku.⁴⁷

Proti nepřátelům, zrádcům a kolaborantům směřovaly zejména prezidentské dekrety „o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa“ č.12/1945 Sb. a prezidentský dekret „o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národního majetku“ č. 108/1945 Sb.

Dekret č. 12/1945 Sb. se uplatňoval jen v českých zemích. S okamžitou platností a bez náhrady pro účely pozemkové reformy se konfiskoval zemědělský majetek ve vlastnictví všech osob německé a maďarské národnosti bez ohledu na státní příslušnost, zrádců a nepřátel republiky jakékoliv národnosti a státní příslušnosti a akciových a jiných společností a korporací, jejichž správa úmyslně a záměrně sloužila německému vedení války nebo fašistickým a nacistickým účelům. Zemědělský majetek se nekonfiskoval osobám německé a maďarské národnosti, které se aktivně zúčastnily boje za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky.⁴⁸ Na Slovensku již dříve tuto problematiku upravilo nařízení č. 4/1945 Zb. a n. SNR o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel slovenského národa. V celostátně platném dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. bylo určujícím hlediskem při vymezení subjektů konfiskovaného majetku jejich nepřátelství k Československé republice nebo českému a slovenskému národu. U konfiskace nepřátelských právnických osob, měla konfiskace jejich majetku nevyvratitelnou povahu. U fyzických osob německé nebo maďarské národnosti, bylo možné konfiskaci uniknout, když prokázaly, že zůstaly věrný

⁴⁷ Kuklík, Jan, *znárodněné Československo*. 1.vyd. Praha: AUDITORIUM, 2010, s. 206. ISBN 978-80-87284-12-4

⁴⁸ Výčet subjektů, kterým se konfiskuje, případně nekonfiskuje majetek podle § 1 dekretu č. 12/1945 Sb.

Československé republice, nikdy se neprovinily proti českému a slovenskému národu a buď se činně zúčastnily boje za jejich osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem. Ke správě konfiskovaného majetku, rozdělovaného jednotlivým přídělčům se zřizovaly fondy národní obnovy.⁴⁹

Bezprostředně po válce se poměrně snadno prosadilo revoluční pojetí sociální viny a to v komunistickém, radikálně levicovém smyslu: velkoburžoazie, velcí statkáři, šlechta a vůbec bohatí lidé jsou všichni viní a jejich majetek musí být konfiskován. To znamená, že připadne společnosti, státu. Takové pojetí viny, v Košickém vládním programu pouze naznačené, bylo nepochybně radikálně socialistické. Avšak poválečná revoluce byla nejen socialistická, byla právě tak národní. Jedním z hlavních motivů pro vyvlastňování Němců byla okolnost, že sudetští Němci obývali naši půdu, naši zemi. V revoluci přestal být stát účelovou a účelnou institucí, stal se naším státem, vše co se v minulosti stalo na tomto území, bylo naší historií. Pro socialismus bylo nelogické, že patřily jakýmsi soukromníkům, proto je stačilo „jen“ znárodnit. Znárodnovací dekrety byly čtyři:

- 1) Dekret prezidenta republiky č. 100/1945 Sb. o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků;
- 2) Dekret prezidenta republiky č. 101/1945 Sb. o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského;
- 3) Dekret prezidenta republiky č. 102/1945 Sb. o znárodnění akciových bank;
- 4) Dekret prezidenta republiky č. 103/1945., o znárodnění soukromých pojišťoven.⁵⁰

„Na základě těchto dekretů se v plném rozsahu znárodnily doly, hutě, akciové banky, soukromé pojišťovny, energetické podniky a zařízení, podniky zbrojního a chemického průmyslu a některých dalších průmyslových odvětví.“⁵¹

⁴⁹ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 447 - 448. ISBN 978-80-7380-127-4.

⁵⁰ MANDLER, Emanuel. *BENEŠOVY DEKRETY, Proč vznikaly a co jsou*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002, s67-70, ISBN 80-7277-139-6

⁵¹ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 449. ISBN 978-80-7380-127-4.

3.2.1. KONFISKACE

První normou, jak již bylo zmíněno výše v oblasti konfiskace, byl dekret č. 12/1945 Sb. Ze dne 21. června 1945, o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Vláda kompromisem souhlasila s vyplácením náhrad za zemědělský majetek pro německé antifašisty a s vymezením počtu určitých kategorií osob, na které by se dekret nevztahoval. Označení osob, bylo určeno veřejnou vyhláškou, kterou vydával Okresní národní výbor na úřední desce.⁵² Konfiskovaný majetek byl spravován Národním pozemkovým fondem, až do odevzdání majetku přidělcům. S tím souvisí druhá část dekretu, které se týkalo přidělování konfiskované půdy. Půda byla přidělována za náhradu podle výnosnosti či kvality půdy ve výši jedné průměrné roční úrody. Státu připadly souvislé lesní plochy nad 50 ha. Přidělování bylo rozhodné, zda se jednalo o státně a národně spolehlivé osoby. O přidělování rozhodovali místní rolnické komise, které zasedaly při místních národních výborech.⁵³

Smysl tohoto dekretu je vyjádřen v preambuli: „*Vycházeje vstříc volání českých a slovenských rolníků a bezzemků po důsledném uskutečnění nové pozemkové reformy a veden snahou především jednou pro vždy vzítí českou a slovenskou půdu z rukou cizáckých německých a maďarských statkářů, jakož i z rukou zrádců republiky a dáti ji do rukou českého a slovenského rolnictva a bezzemků.*“ V §1 jak je již zmíněno výše je obsažen výčet národností, na které se tento dekret vztahuje. Dále to byli také zrádci, kteří spadali do působnosti tohoto dekretu včetně společností a korporací, které sloužily Německému vedení války. Bylo to namířeno proti zradám a nepřátelství, které se projevovaly v období krize a války v letech 1938-1945. Naopak zde byly vyňaty osoby, na které se tento dekret nevztahoval, o tom ale nejdříve musel rozhodnout na návrh příslušné rolnické komise Okresní národní výbor.

Výčet zemědělského majetku je popsán v §4. Zemědělským majetkem dle dekretu je chápána: Zemědělská a lesní půda, k ní patřící budovy a zařízení, závody zemědělského průmyslu, movité příslušenství (inventář zemědělského majetku) a všechna práva spojená s držbou takového majetku. Dočasnou správu

⁵² KUKLÍK, Jan, *Znárodněné Československo*. 1.vyd. Praha: AUDITORIUM, 2010, s. 150 - 151. ISBN 978-80-87284-12-4

⁵³ § 5 - § 9 dekretu č. 108/1945 Sb.

konfiskovaného majetku prováděl Národní pozemkový fond při ministru zemědělství. V §7 se pak stanovily podmínky a způsob přidělování konfiskovaného zemědělského majetku do vlastnictví osobám slovanské národnosti. Přednostní právo měly osoby, které se vyznamenaly a zasloužily v národně-osvobozené boji.⁵⁴

Na Slovensku se zemědělský majetek konfiskoval podle dekretu č.108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku.

V § 1 byl výčet osob, kterým se konfiskovalo bez náhrady proti:

1. Osobám Německé říše, Království maďarského, ...
2. Osobám fyzickým národnosti německé nebo maďarské, s výjimkou osob, které prokáží, že zůstaly věrný Československé republice.
3. Osobám fyzickým, které vyvíjely činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, ...⁵⁵

Dekret č. 108 v Československu dále konfiskoval majetek movitý i nemovitý, zejména i majetková práva (jako pohledávky, cenné papíry, vklady, práva nehmotná). *V dekretu o konfiskaci nepřátelského majetku a fondech národního majetku bylo určujícím hlediskem při vymezení subjektů konfiskovaného majetku jejich nepřátelství k Československé republice nebo k českému a slovenskému národu.*⁵⁶

Taxativní výčet subjektů byl obsažen v §1 tohoto dekretu. Konfiskovalo se bez náhrady a nebylo to dále vyvratitelné. Majetek movitý i nemovitý byl zabrán subjektům ve vlastnictví: „*Německé říše, Království maďarského, osob veřejného práva podle německého nebo maďarského práva, německé strany nacistické, politických stran maďarských a jiných útvarů, organizací, podniků, zařízení, osobních sdružení, fondů, ...*“⁵⁷

U osob fyzických německé nebo maďarské národnosti se dalo konfiskaci předejít, pokud prokázali, že zůstaly věrný republice. Dále se konfiskoval majetek

⁵⁴ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 191. ISBN 80-245-0755-2.

⁵⁵ §1 dekretu č. 108/1945 Sb.

⁵⁶ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 448. ISBN 978-80-7380-127-4.

⁵⁷ Dekret č. 108/1945 Sb.

osob fyzických, bez ohledu na národnost, které vyvíjeli nepřátelskou činnost proti Československé republice či jen k této činnosti podněcovali anebo napomáhali.⁵⁸

Z konfiskace byla vyňata ta část movitého majetku, která sloužila k nezbytnému uspokojování životních potřeb nebo osobnímu výkonu zaměstnání. To se posuzovalo podle příslušných ustanovení správního řádu a exekučního řádu. Dekret stanovil i možnost poskytnutí náhrad za konfiskovaný majetek, a to spoluvlastníkům konfiskovaného majetku, kteří nespádali do jedné z výše uvedených kategorií. Dále byly v dekretu stanoveny podrobnosti o průběhu konfiskace a o pravomoci národních výborů při nich. O tom, zda byly splněny podmínky konfiskace, rozhodoval v první instanci Okresní národní výbor. Proti konfiskačnímu výměru bylo možné podat odvolání k zemskému národnímu výboru a proti rozhodnutí zemského národního výboru k ministerstvu vnitra.⁵⁹ Konfiskační výměr měl povahu deklaratorního aktu a nemusel se ani doručovat. Z pravidla byl vyvěšován veřejnou vyhláškou. Konfiskace se zapisovala do pozemkových knih, resp. v jiných rejstřících. Konfiskovaný majetek spravovaly Fondy národní obnovy.⁶⁰ Fondy přerozdělovaly konfiskovaný majetek v přidělovém řízení. Preferovány byly osoby, které se účastnili národního odboje nebo byli určitým způsobem poškozeni okupací. V dekretu je to konkretizováno takto: *„Při přidělování konfiskovaného majetku budiž přihlíženo především k účastníkům národního odboje a jejich pozůstalým rodinným příslušníkům, k osobám poškozeným válkou, národní, rasovou nebo politickou persekucí, k osobám vracejícím se do pohraničí, které byly nuceny opustiti, nebo do vlasti z ciziny a k osobám, které v důsledku územních změn přeložily své bydliště na ostatní území Československé republiky. Předpoklady přednostního postavení nutno náležitě prokázati.“*⁶¹

Konfiskace se zpravidla označuje za opatření trestněprávní. Předpokládá zjištění viny, za kterou následoval trest. V pochybnostech měly rozhodovat správní orgány. Konfiskace tedy nastávala ex lege, nikoli správním rozhodnutím.

⁵⁸ §1 odst.1 – číslo 2 a 3, dekretu č. 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.

⁵⁹ §1 odst. 3, dekretu č. 108/1945 Sb.

⁶⁰ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 195. ISBN 80-245-0755-2.

⁶¹ Oprávnění uchazeči k přidělování konfiskovaného majetku, § 7 odst. 3 dekretu č. 108/1945 Sb.

V letech 1945-1947 byl v českých zemích celkem konfiskován majetek v rozloze téměř 2,4 milionu hektarů, z toho 1,3 milionu hektarů zemědělské půdy a jeden milion hektarů půdy lesní.⁶²

3.2.2. ZNÁRODNĚNÍ

K vyhlášení dekretů došlo 25. října 1945 veřejně na manifestaci na Václavském náměstí. Na manifestaci dorazilo na 250 tisíc lidí, promluvil jak prezident Edvard Beneš, tak i předseda vlády Zdeněk Fierlinger.⁶³

Zestátněním klíčového průmyslu byly vytvořeny základy socialistického Československa. Jak již bylo zmíněno výše, znárodnovací dekrety jsou čtyři. Zákon č. 100 má 27 položek a vyjmenovává druhy podniků, které jsou pod tímto dekretem znárodněny. Dekretem č. 101 byly zestátněny především všechny cukrovary a rafinerie cukru, průmyslové lihovary, větší pivovary a mlýny. Všechny akciové banky, byly znárodněny dekretem č. 102. Soukromé pojišťovnictví se stalo národním podnikem, předpisem č. 103. Většinou byly podniky zkonfiskovány za náhradu. §12 dekretu č. 100 stanovil, že ministři průmyslu a financí zřídí z majetkové podstaty znárodněných podniků národní podniky. Dále v §13 je uvedeno, že tyto národní podniky jsou majetkem státu, jakožto právnické osoby, které odvádějí své přebytky svých výtěžků státu, jak je uvedeno v §18.⁶⁴

Zestátněním velkého soukromého majetku zahájily tyto dekrety proces, který po únoru 1948 vyvrcholil druhou znárodnovací etapou, jež pohltila přes 95 % veškerého československého průmyslu. Zestátněný majetek se stal klíčovou oporou komunistického režimu u nás. Tento proces měl důsledky nejen vnitrostátní, ale též mezinárodní a to hodně poškodilo naše zahraničněpolitické vztahy.⁶⁵

„Není pochyby, že film je jedním z nejsugestivnějších propagačních prostředků. Této vlastnosti filmu dovedli velmi dobře využít v SSSR. Proto také

⁶² KUKLÍK, Jan, *Znárodněné Československo*. 1.vyd. Praha: AUDITORIUM, 2010, s. 154. ISBN 978-80-87284-12-4.

⁶³ Tamtéž, s220.

⁶⁴ MANDLER, Emanuel. *BENEŠOVY DEKRETY, Proč vznikaly a co jsou*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002, s. 71, ISBN 80-7277-139-6.

⁶⁵ KUKLÍK, Jan. *KONFISKACE, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. Století*. Praha: Auditorium, 2011, s. 69, ISBN 978-80-87284-25-4.

sovětský filmy, aniž ztratil na umělecké hodnotě, stal se nejrozšířenějším výchovným prostředkem státu. Tuto vlastnost si dobře uvědomily i západní demokracie, Spojené státy americké a Anglie. Filmové umění bylo za války bojovým prostředkem v nejlepší slova smyslu, ale to neznamená, že v míru film nemůže nepřímo pracovat pro brannost národa. Naopak zde začíná jeho velká úloha. Budeme-li mít v Československém filmu hrdiny, nebudeme se muset bát o národní charakter československého občana. A film po této stránce učiní to nejlepší i pro naši novou lidovou armádu.⁶⁶

Prvním znárodňovacím zásahem, bylo znárodnění v oblasti filmu. Václav Kopecký zastával názor, že znárodnění zlepší pozici KSČ. Film viděl jako prostředek propagandy. Dne 11. srpna 1945 byl prezidentem podepsán dekret č.50/1945 Sb. o opatřeních v oblasti filmu. Dekret zestátnil nejen samotnou výrobu filmu, ale i provozování filmových ateliérů a laboratorního zpracování filmového materiálu, ale i distribuci včetně promítání. Zestátnění bylo prováděno za náhradu, přičemž náhrada nebyla poskytována státně nespolehlivým osobám.⁶⁷ Československý stát dále získal výhradní právo dovozu a vývozu filmu pro celé území ČSR. §3 dekretu stanovil, že získané výtěžky použije ministerstvo informací především k provozu, k výstavbě a k dalšímu rozvoji československého filmového průmyslu ve všech jeho odvětvích.⁶⁸

„Včera promluvil ministr průmyslu Bohumil Laušman v Břevnově za velké účasti Pražanů. Ocenil vynikající služby a spolehlivost některých národních správ a závodních rad, Jeden z nejvýznamnějších bodů jeho projevu bylo oznámení přípravy nového zákona o podnicích. Veškeré podnikání v Československé republice dostane se do rukou lidu a jenom lid bude těžit z tohoto prospěchu. Doba, kdy dělníci pracovali, aby naplňovali někomu kapsy, ta je již pryč. Ministr Bohumil Laušmann oznámil, že již v krátké době budou přidělovány malé podniky živnostníkům na dlouholetý státní úvěr, podniky střední budou združstevněny, ale tak zvaný těžký průmysl, doly a velké podniky budou zestátněny.“⁶⁹ V ustanovení §1 dekretu č. 100 byly znárodněny zestátněním veškeré doly a práva s nimi související, dále nejdůležitější podniky energetického průmyslu, železárny,

⁶⁶ Karlovarské národní noviny. Deník národní fronty. Karlovy Vary: pondělí 25. června 1945.

⁶⁷ KUKLÍK, Jan, *Znárodněné Československo*. 1.vyd. Praha: AUDITORIUM, 2010, s.171 - 173, ISBN 978-80-87284-12-4

⁶⁸ KUKLÍK, Jan. *KONFISKACE, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. Století*. Praha: Auditorium, 2011, s. 71, ISBN 978-80-87284-25-4

⁶⁹ Karlovarské národní noviny. Deník národní fronty. Karlovy Vary: pondělí 23. června 1945.

ocelárny, válcovny oceli, huti na barevné kovy, slévárny s více než 400 zaměstnanci, válcovny, lisovny a tažírny kovů, dále podniky kovodělného, elektrotechnického průmyslu s více než 500 zaměstnanci, podniky zbrojného, chemického průmyslu a další.⁷⁰ Vynětí podniku ze znárodnění mohla s výjimkou dolů, ložisek nerostných bohatství a zařízení podniků energetického průmyslu stanovit na návrh ministra průmyslu vláda. V některých oblastech, kde bylo provedeno znárodnění, navíc získal stát monopol na tyto činnosti i do budoucna, což platilo zejména o dolování, výrobě elektrické energie nebo o zbrojním průmyslu, ale také o výrobě gramofonových desek. Dekret předpokládal znárodnění výše uvedených majetkových hodnot zásadně za náhradu, která měla být vypočtena jako obecná cena majetku podle úředních cen ke dni vyhlášení dekretu, popřípadě podle úředního odhadu. Do náhrady však nemělo být započteno nevytěžené nerostné bohatství či za báňská oprávnění. O náhradě rozhodoval ministr průmyslu po dohodě s ministrem financí, a to ve správním řízení. Náhrada se neposkytovala Německé říši, Maďarskému království ani právníckým či fyzickým osobám těchto národností. Zrádci a kolaboranti neměli taktéž nárok na náhradu.⁷¹ Podmínky, pro které se náhrada neposkytovala, byly shodné s podmínkami, pro které se konfiskoval majetek podle dekretu prezidenta republiky o konfiskaci nepřátelského majetku. Zároveň tu existoval další zajímavý vztah mezi těmito dekrety, neboť se podle uvedeného dekretu nekonzfiskoval ten majetek, který byl v den jeho účinnosti již znárodněn.⁷²

Již výše zmiňovaným dekretem č. 101, byly ke dni účinnosti dekretu – 27. října 1945 znárodněny klíčové cukrovary, rafinerie cukru, průmyslové lihovary, rafinerie lihu, pivovary, mlýny, podniky na výrobu umělých jedlých tuků s více než 150 zaměstnanci, čokoládovny s více než 500 zaměstnanci a další. Stavy zaměstnanců byly určeny podle stavů ke dnům 1. ledna 1938 až 1940.⁷³

Velmi důležitým odvětvím, které bylo 24. října 1945 znárodněno, je bankovníctví. Peněžní instituce byly přeměněny v národní podniky. *„Dnem vyhlášení tohoto dekretu se akciové společnosti, provozující bankovní a peněžní obchody (akciové banky), znárodnují zestátněním a přeměňují podle dalších*

⁷⁰ Stavy počtu zaměstnanců jsou v každém odvětví stanoveny podle určitého období v ustanovení §1 dekretu č. 100/1945 Sb. o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků

⁷¹ §7 dekretu č. 100/1945 Sb.

⁷² KUKLÍK, Jan, *Znárodněné Československo*. 1.vyd. Praha: AUDITORIUM, 2010, s. 209 - 212, ISBN 978-80-87284-12-4

⁷³ § 1 dekretu prezidenta republiky č. 101/1945 Sb.

ustanovení v národní podniky (banky).“⁷⁴ Již v Košicích na programu národní fronty, byl požadavek postavit celý peněžní a úvěrový systém pod státní všeobecné státní vedení. V rámci znárodnění bank, připravila vláda Národní fronty několik významných dekretů, z nichž nejdůležitější byl dekret č. 102 Sb., o znárodnění akciových bank. Vláda od přijetí tohoto dekretu očekávala, že zestátněním bankovníctví získá zdroje levného úvěru pro rozvoj průmyslu.⁷⁵

Vládní nařízení 6/1946 Sb. obsahovalo podrobnosti o struktuře a způsobu fungování národních podniků. Znárodnění bylo chráněno trestněprávními ustanovení dekretu. Ta zaváděla zločin pletich, na kterých se dopouštěl ten, kdo chtěl úmyslně znárodnění podniku zmařit nebo zvýšenou měrou ztížit. Znárodněním vytvořené národní podniky se měly řídit zásadami obchodního podnikání, stát neručil za jejich případné závazky, ale zisk musely odvádět do státního rozpočtu. Zaměstnanci byli v soukromoprávním pracovním poměru. Stát tedy vybavil národní podniky kmenovým jměním a rezervním fondem.⁷⁶

Ve většině západních zemí nebylo takto rozsáhlé znárodnění a většinou probíhalo přes ústavodárný nebo zákonodárný sbor. U nás svojí legitimitu politické strany opíraly o mimořádnou situaci způsobenou okolnostmi války a ústavní nouzi, v níž se stát po roce 1938 nacházel. Rozsah československého znárodnění výrazně překročil původně dohodnutý rozsah znárodnění vymezen v článku XII Košického vládního programu. To vedlo k odtržení od západních demokracií a k příklonu k sovětskému bloku. Znárodnění bylo zakotveno v ústavě 9. května jako nedotknutelné.⁷⁷

⁷⁴ Banky se staly národními podniky ve smyslu ustanovení §1 dekretu prezidenta republiky č. 102/1945 Sb.

⁷⁵ KUKLÍK, Jan. *KONFISKACE, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. Století*. Praha: Auditorium, 2011, s. 77-78. ISBN 978-80-87284-25-4

⁷⁶ KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo*. 1.vyd. Praha: AUDITORIUM, 2010, s. 212 - 213, ISBN 978-80-87284-12-4

⁷⁷ KUKLÍK, Jan. *KONFISKACE, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. Století*. Praha: Auditorium, 2011, s. 262 - 263, ISBN 978-80-87284-25-4

3.3. MIMOŘÁDNÉ LIDOVÉ SOUDY, NÁRODNÍ SOUD

3.3.1. VELKÝ RETRIBUČNÍ DEKRET

„O přísnou spravedlnost volají nevyslychané zločiny, kterých se dopustili nacisté a jejich zrádní spoluviníci na Československu. Porobení vlasti, vraždění, zotročování, loupení a ponižování, jehož obětí byl československý lid, a všechna ta stupňovaná německá zvěrstva, kterým bohužel pomáhali nebo asistovali i zpronevěřivší se občané českoslovenští, z nichž někteří zneužili při tom i vysokých úřadů, mandátů nebo hodností, musí dojíti zaslouženého trestu bez průtahů, aby nacistické a fašistické zlo bylo vyvráceno z kořene.“⁷⁸

Mimořádné lidové soudy jsou součástí velkého retribučního dekretu, jak již bylo zmíněno výše dekret prezidenta republiky č.16/1945 Sb. spolu s malým dekretem a dekretem o národním soudu, se tento dekret stal základem celostátně prováděného tzv. retribučního soudnictví. Tento předpis je rozdělen do 2 částí, které jsou tvořeny 34 paragrafy. Preambule tohoto dekretu je nezvyklá, neboť měla doložit, proč vlastně jsou ustanovení přísná. Dekret stanovil různé typy zločinů: zločiny proti státu, zločiny proti osobám, zločiny proti majetku a udavačství. Druhou část tvořily ustanovení o mimořádných lidových soudech. Účinnost tohoto dekretu byla stanovena § 33 na dobu jednoho roku, byla však prodloužena o jeden rok a skončila 4. května 1947. Po únorovém převratu prosadila KSČ obnovu tohoto dekretu až do 31. prosince 1948, kdy zanikly mimořádné lidové soudy.⁷⁹ Nutno zmínit, že velký retribuční dekret se vztahoval na zločiny spáchané v době tzv. zvýšeného ohrožení republiky, tj. v období od 21. května 1938 do 31. prosince 1946.⁸⁰

Dominantním zločinem proti státu byly úklady proti státu, které se trestaly smrtí. Dále to byly přípravy těchto úkladů, ohrožení republiky, zrada státního tajemství, vojenská zrada a násilí proti ústavním činitelům, kde byly trestní sazby od 10 let do doživotí, ovšem za okolnosti zvláště přitěžující byl stanoven trest smrti. V § 2 tohoto dekretu bylo pak jako trestný čin považováno členství ve vyjmenovaných nacistických organizacích, jako SS, FS, Rodobrana, atp. Zde byly

⁷⁸ Preambule tzv. velkého retribučního dekretu č. 16/1945 Sb.

⁷⁹ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 198,201,203. ISBN 80-245-0755-2

⁸⁰ RAPA VÁ, Ivana. *Mimořádný lidový soud v mostě*. ÚSTÍ NAD LABEM: ALBIS, 2010, s. 19. ISBN 978-80-8691-22-3

tresty od 5 do 20 let, nebo až doživotí. V § 3 se jako trestný čin považovala propagace a podpora fašistického a nacistického hnutí a dále skutečnost, že byl někdo činovníkem nebo velitelem NSDAP, Sdp, Vlajky, Hlinkovi gardy a podobně.⁸¹

U zločinů proti osobám se připomínaly zločiny veřejného násilí, vraždy zabití a těžkého poškození na těle. Důležité bylo, že stíhán bude ten, kdo se vyjmenovaných zločinů dopustil ve službách nebo v zájmu Německa nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů a stanovil tresty od 10 let po trest smrti. Dále byly stíhány osoby, které ve prospěch válečného úsilí Německa nebo jeho spojenců nařídily nucenou nebo povinnou práci nebo při tomto jednání spolupůsobily. Taktéž byl stíhán ten, kdo sám nebo v součinnosti s jinými ve službách Německa či jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací a členů zavinil ztrátu svobody obyvatele republiky. Tresty zde byly od 20 let až doživotí, příp. trest smrti.⁸²

U trestných činů proti majetku šlo o trestné činy veřejného násilí zlomyslným poškozením cizího majetku, zhárstvím, krádež, loupež, zpronevěry či veřejného násilí násilným vpadnutím do nemovitého statku, pokud to bylo spácháno ve službách nebo v zájmu Německa či jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů. Zvláštní zločin upravoval § 9 tohoto dekretu, který umožňoval potrestání těch osob, které s výše uvedeným úmyslem způsobily soudním či správním rozhodnutím protiprávní odnětí majetku ČSR nebo jiné PO či FO. Tresty byly ukládány od 5-20 let nebo doživotí.⁸³

Paragraf 11 ve velkém retribučním dekretu představoval udavačství, jako samostatnou skutkovou podstatu vedle zločinů proti státu, osobám či majetku. Tento paragraf zněl: „*Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky ve službách nebo v zájmu nepřítele, nebo využívaje situace přivoděné nepřátelskou okupací jiného pro nějakou skutečnou nebo vymyšlenou činnost udal, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let.*“⁸⁴ Ve smyslu biblické zásady „oko za oko“ zohledňoval tento paragraf následky udání při vyměření následného trestu pro udavače. Pokud zločin neměl žádné důsledky, maximální trest mohl dosahovat délky deseti let. Pokud však udání vedlo k uvěznění „československého občana“,

⁸¹ § 1-4 dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb.

⁸² Tamtéž. § 5-7.

⁸³ Tamtéž. § 8-10.

⁸⁴ Tamtéž. § 11.

poté došlo k odnětí svobody mezi deseti a dvaceti roky. Pokud udání mělo „za přímý nebo nepřímý následek“ ztrátu svobody většího počtu lidí nebo těžkou újmu na zdraví, potom měl být pachatel odsouzen na doživotí. Pokud udání mělo za následek smrt oběti, trestem byla smrt.⁸⁵

Udávání bylo hojně zneužíváno a tento paragraf ponechával na soudním výkladu, které jednání bylo „ve službách nebo v zájmu nepřítele“ a kdy dotyčný využíval „situace přivoděné nepřátelskou okupací“. Ostravský lidový soud osvobodil Boženu Chýlkovou, třebaže udala vlastní dceru kvůli jejímu přátelení se s francouzským válečným zajatcem. Soudci kreativně dovodili, že udání nebylo „v zájmu“ nacistického Německa. Soudy vydávali nepřiměřené rozhodnutí, „*například jistý důchodce udal několik svých známých, že v hospodě zpívali Internacionálu. Protože je Němci následně zatkli, odsoudil ho po válce lidový soud k trestu 15 let odnětí svobody*“.⁸⁶

V hlavě druhé velkého retribučního dekretu se zřizují mimořádné lidové soudy. Podle § 21 odst. 1 se před mimořádnými lidovými soudy přísluší soudit všechny zločiny trestné podle tohoto dekretu. V následujícím paragrafu je obsaženo složení a sídlo mimořádných lidových soudů. V § 24 je zmíněn veřejný žalobce, kterého jmenuje ministr spravedlnosti. Další paragrafy se věnují řízení před mimořádnými lidovými soudy.⁸⁷ Účinnost je zmíněna na konci dekretu, která byla prodlužována až do konce roku 1948.⁸⁸

V českých zemích naplňovalo znění velkého retribučního dekretu celkem dvacet čtyři mimořádných lidových soudů (dále MLS), které byly ustaveny ve městech Brno, Česká Lípa, České Budějovice, Hradec Králové, Cheb, Chrudim, Jičín, Jihlava, Klatovy, Kutná Hora, Liberec, Litoměřice, Mladá Boleslav, Moravská Ostrava, Most, Nový Jičín, Olomouc, Opava, Písek, Plzeň, Praha, Tábor, Uherské Hradiště a Znojmo. Lišily se svou velikostí, množstvím i významem projednávaných kauz, dále také složením žalobních důvodů a národnostní strukturou obžalovaných, jež se odvíjela od polohy jednotlivých regionů a národnostních zastoupení v nich. K těm největším patřily pochopitelně

⁸⁵ FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010, s. 198. ISBN 978-80-200-1838-0.

⁸⁶ Tamtéž, s. 201.

⁸⁷ Hlava II. velkého retribučního dekretu č. 16/1945 Sb.

⁸⁸ Dekret měl původně být účinný do 19.6.1946, ale jeho účinnost byla prodloužena poprvé zákonem č. 149/1946 Sb. a to do 8.1.1947. Podruhé byla prodloužena do 4.5.1947, zák. č.245/1946 Sb.

soudy v Praze a v Brně. Soudy postupně vznikaly podle toho, jak rychle se jim podařilo vyřešit administrativní těžkosti spojené se zahájením jejich činnosti. Jako první zahájil MLS v Brně, a to v květnu roku 1945. MLS v Chebu byl jmenován jako poslední, soudit začal až v únoru roku 1946.⁸⁹

MLS byl složen z pěti soudců, kteří tvořili pětičlenný senát, složený z předsedy, který byl soudcem z povolání a dalších 4 soudců z lidu. Soudce z povolání jmenoval prezident republiky k návrhu vlády ze seznamů osob, pořízených za tím účelem okresními národními výbory. Z dalších seznamů těchto okresních národních výborů jmenovala vláda soudce z lidu. MLS byly zřízeny v sídlech krajských soudů, ovšem každý senát mohl zasedat podle potřeby, v kterémkoliv místě soudního obvodu.⁹⁰ Profesionální soudci se zásadně nechtěli podřídit politickému nátlaku, tak lze definovat jejich úlohu, ale na soudě nebyli sami, nýbrž s nimi byli členové senátu, již zmiňovaní čtyři laičtí soudci z lidu, pro které bylo zamýšleno pravděpodobně tvůrci dekretu, že převezmou přísnou interpretaci ustanovení dekretu. Předpokládalo se také, že budou zastánci tvrdé lidové spravedlnosti. Podle profesionálních soudců, laickým soudcům nevydržel radikalismus příliš dlouho. Při výběru soudců z lidu nebyla nestrannost kritériem. Naopak byli preferováni bývalí vězni koncentračních táborů a bývalí příslušníci odboje. Poměr 4:1 mezi soudci z lidu a profesionály měl zajistit, že soudce z povolání nebude zneužívat svého většího vzdělání a zkušenosti k podvádění či zastrahování svých laických kolegů, aby se podrobili jeho vůli.⁹¹

Veřejný žalobce byl jmenován vládou nebo z jejího pověření ministrem spravedlnosti pro určité období, nebo určité případy, nebo pro celou dobu činnosti tohoto soudu z prokurátorů nebo jiných občanů, kteří měli doktorát práv a složili tři státní zkoušky právnické, nejméně však státní zkoušku judičiální, pokud byli v seznamech okresních národních výborů. Byli podřízeni ministru spravedlnosti.⁹² Veřejnou žalobu provázely velké personální problémy. Zkušených právníků s potřebnou praxí nebylo mnoho a často byli zaměstnáni i v jiných veřejných funkcích. Práci žalobců vykonávali s různým nasazením, proto byl jejich počet obměňován a doplňován. Několik z nich bylo na vlastní žádost zproštěno funkce,

⁸⁹ RAPA VÁ, Ivana. *Mimořádný lidový soud v mostě*. ÚSTÍ NAD LABEM: ALBIS, 2010, s. 30. ISBN 978-80-8691-22-3.

⁹⁰ Obsazení Mimořádných lidových soudů je podrobněji popsáno v § 22 dekretu č. 16/1945 Sb.

⁹¹ FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010, s. 179-180. ISBN 978-80-200-1838-0.

⁹² SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, s. 203. ISBN 80-245-0755-2.

to bylo ovlivněno i tím, že byli velice vytíženi. Museli prostudovat mnohem více případů než jen kauzy, které se projednávaly u soudu. Trestní řízení také zastavovali anebo vraceli spisy ke správnímu rozhodnutí trestním nalézacím komisím⁹³, a i tyto kauzy museli prostudovat. „*Veřejní žalobci vykonávali nejenom zákonem uložené povinnosti, ale pravidelně také informovali retribuční referát ministerstva spravedlnosti o chystaných přelíčeních, upozorňovali na případy, kde mohl být vynesena absolutní trest, odůvodňovali postoupení spisu rádnému soudu, stejně jako zastavení věci nebo osvobození obžalovaného*“.⁹⁴

Před samotným řízením bylo vedeno vyšetřování obviněných. První výsledky a přípravné vyšetřování prováděly bezpečnostní složky, ale často se na něm podílely také rozličné komise ustavené místní samosprávou a doplněné na základě politického klíče ze zástupců stran Národní fronty. Členové komise často porušovali zákon a také si uzurpovali moc policie. Zpočátku vyšetřování působilo velmi chaoticky. Různorodá praxe vyšetřování retribučních provinění byla centrálně sjednocena až počátkem června 1945. Nyní se již mohlo ustavit podle potřeby jednu či více vyšetřovacích komisí při jednotlivých okresních národních výborech. Vyšetřované osoby měli být rozděleni do několika skupin, a to podle národnosti a závažnosti provinění. Úkolem komise bylo rozhodnout, zda bude předán do soudní vazby, omezen na svobodě na základě rozhodnutí správního orgánu popř. propuštěn na svobodu na slib nebo na kauci. Později činnost komisí řídilo přímo ministerstvo vnitra, kterému podléhaly. Komise nemohly zatýkat, pouze shromažďovaly spisový materiál. Kvalita vyšetřovacích komisí často kolísala, část žalobních návrhů byla komisím pro různé nedostatky vrácena. Vyšetřovací komise se často nacházely ve velmi obtížném postavení. Objasňovat provinění v situaci, kdy se část důkazních prostředků z doby okupace nedochovala a kdy mohla lojalita předstíraná vůči okupantům zakrývat odbojovou činnost, nebylo jednoduché. Ve většině případů bylo nutné posuzovat vinu pouze na základě poválečných svědeckých výpovědí. Největší počet trestných činů byl zjištěn vyšetřováním. Část byla prošetřována na základě udání, které v mnoha případech podaly postižené osoby nebo jejich příbuzní, kteří znali viníky svého neštěstí a po válce se rozhodli je tímto způsobem potrestat. Udavačství se

⁹³ Byly zřízeny za účelem potrestání domnělých zrádců, kteří stanuli před MLS, ale byli zproštěni obvinění. Tyto komise vznikly na základě malého retribučního dekretu č. 138/1945 Sb. s cílem potrestat jedince, kteří se provinili proti „národní cti“.

⁹⁴ JARKOVSKÁ, Lucie. Odplata či spravedlnost. Hradec Králové: PROSTOR, 2008, s. 79 - 80. ISBN 978-80-7260-206-3,

rozmohlo a díky tomu se rozmohla křivá obvinění, denunciace, udávání osobních nepřátel a vyřizování nesplacených účtů. Velmi často si sousedi vyřizovali letité zášty. K udavačství vybízely samy správní úřady. Velkým kritikem poválečného udavačství byl starší bratr prezidenta republiky Vojta Beneš, který byl v letech 1946-1948 poslancem ústavodárného shromáždění republiky Československé. Nelíbilo se mu, že udavačství bez dostatečných důkazů zůstávalo většinou beztrestné.⁹⁵

Řízení před MLS se podobalo řízením u soudů stanným, avšak s úpravami, které byly provedeny v § 26 - § 31 velkého retribučního dekretu. Hlavním pramenem řízení byl platný trestní řád z roku 1873. Řízení před MLS se zahajuje návrhem veřejného žalobce. Soudní řízení je ústní a veřejné. Obžalovaný má právo si zvolit obhájce, nebo může požádat soud, aby mu přiřadil obhájce, nemá-li na to finanční prostředky. Jestliže soud nepožádá, soud mu obhájce přidělí ex offo.⁹⁶ Řízení před MLS nemělo trvat déle než tři dny od okamžiku, kdy žalovaný byl postaven před soud. Pokud mimořádný lidový soud nedospěl do tří dnů k rozhodnutí, musel věc postoupit k řádnému soudu. Pokud tak navrhl veřejný žalobce, mohlo být hlavní líčení konáno i v nepřítomnosti obžalovaného.

Hlavní přelíčení zahajuje veřejný žalobce, výčtem skutků, které jsou obžalovanému kladeny za vinu. Po ukončení průvodního řízení zhodnotí veřejný žalobce jeho výsledky a podá svůj konečný návrh. Předseda udělí slovo obžalovanému a jeho obhájci k přenesení obhajoby. Dále jsou prováděny důkazy. To vše podle trestního řádu, zákonem č.119/1873 ř.z. Po ukončení průvodního řízení zhodnotí veřejný žalobce jeho výsledky a podá svůj konečný návrh. Obžalovanému a obhájci bylo uděleno poslední slovo. Poté se usnese soud v neveřejné poradě na rozsudku. Nejprve hlasovali soudci z lidu a až poslední hlasoval předseda soudu. Rozsudek je vyhlášen veřejně a proti rozsudku MLS není řádných opravných prostředků. Trest smrti byl vykonáván do dvou hodin po vyhlášení rozsudku, na výslovnou žádost odsouzeného může být lhůta prodloužena o další hodinu. Jestliže byl obžalovaný nepřítomen, vykonal se trest

⁹⁵ JARKOVSKÁ, Lucie. Odplata či spravedlnost. Hradec Králové: PROSTOR, 2008, s. 65 - 71. ISBN 978-80-7260-206-3.

⁹⁶ §25 – 27 dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech

smrti do 24 hodin po dopadení odsouzeného. Trest smrti byl vykonáván zpravidla oběšením.⁹⁷

Nejkratší jednání před MLS trvalo 20 minut. Žádost o milost byla prakticky nemožná, neboť se o ni žádalo prezidenta republiky, ke kterému se často v tak krátké době nebylo možné dovolat. Často byly rozsudky vyneseny v noci a to znamenalo nulovou šanci dovolání se prezidentské kanceláře. Pro trest smrti museli hlasovat 4 soudci, jestliže pro něj nehlasovali, pak následovalo doživotí. Oběšení bylo veřejné. Poté co na něj chodily rodiny s dětmi, tak byl trest smrti oběšením vykonáván v menších prostorách.⁹⁸

Celkem došlo k veřejným žalobcům 132 549 trestních oznámení a spisů. Z nichž bylo vyřízeno 130 114 případů. Veřejnými žalobci podáno MLS 38 316 případů. Z toho postoupeno ke stíhání řádným soudům bylo 1634, zůstalo nevyřízeno 334 případů. V 5129 případech bylo řízení ukončeno či přerušeno. Osvobozeno bylo 9132 obviněných. Odsouzeno bylo 22 087 pachatelů. Z toho k trestu smrti bylo odsouzeno 713, k trestu odnětí svobody 19 888. U 745 obviněných bylo upuštěno od potrestání.⁹⁹

3.3.2. MALÝ RETRIBUČNÍ DEKRET

Byl vydán pouze pro české země a má pouze tři paragrafy. Podle tohoto dekretu ukládaly okresní národní výbory tresty vězení až na 1 rok, pokuty do 1 milionu korun či veřejná pokárání za „nepřístojná chování urážející národní cítění českého nebo slovenského lidu“¹⁰⁰ Soudobá právní teorie hovořila v souvislosti s tímto dekretem o subsidiaritě vzhledem k velkému retribučnímu dekretu, neboť postihoval především ty skutky, „kde mimořádné lidové soudy nemohly zasáhnout vzhledem k své přesně vymezené věcné příslušnosti.“

Zatímco malý retribuční dekret byl krátký a ve svých formulacích vágní, směrnice o „národní cti“ byla rozsáhlá. Podle směrnice ministerstva vnitra ze dne 26. listopadu 1945 je za nepřístojné chování považováno zejména: Vědomé podporování odnárodňovacích snah Němců nebo Maďarů, dobrovolné se

⁹⁷ §26-30 dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb.

⁹⁸ Historie es. Osobnosti na ČT24 – Lidové soudy a popravy. In. Česká televize (online) 2010.

⁹⁹ DRTINA, Prokop. *Na soudu národa*, s. 11 – 12. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1947.

¹⁰⁰ Viz. § 1 odst. 1 dekretu č. 138/1945 Sb.

přihlášení k německé neb maďarské národnosti, politická spolupráce s Němci a Maďary, apod.

Malý retribuční dekret aplikovala bezpečnostní komise místních národních výborů. Soustřeďovala veškerá trestní oznámení. Komise vydala trestní nález s odůvodněním a proti němu bylo přípustné odvolání, které mělo odkladný účinek. O odvolání rozhodoval Zemský národní výbor.¹⁰¹ Komise, které v rámci národních výborů udělovaly tresty zprostitly viny naprostou většinu obviněných. Celkem projednaly 179 896 případů, z nichž tři čtvrtiny vyřešily. Vinnými bylo shledáno 46 422 obviněných¹⁰²

Malý dekret svázal moc parlamentu a posílil moc národních výborů. Toho využívali nejvíce komunisté, kteří ve zvolených funkcích v národních výborech často zneužívali pravomoc. Lidé to, ale schvalovali a díky tomu vzrostla popularita komunistické strany. Peroutka s hořkostí káral československou vládu: „Vytvořte zákon třeba revoluční, třeba tvrdý, avšak od té chvíle jej dodržujte a donuďte k tomu i ostatní; změňte poměry, ale dejte lidem brzo vědět, na čem jsou, aby zase mohli s jistotou působit“.¹⁰³ Tímto kritizoval političnost malého dekretu.

3.3.3. NÁRODNÍ SOUD

Národní soud byl zřízen dekretem č.17/1945 Sb. za účelem projednávání kauz tzv. „prominentních kolaborantů“. Národní soud měl fungovat jako soud trestní, a také jako soud čestný. Jako soud trestní fungoval v případě, že se trestných činů podle dekretu č. 16/1945 Sb. dopouštěli: státní prezident tzv. Protektorátu Čechy a Morava, členové tzv. protektorátních vlád, členové ústředního vedení Vlajky, členové Kuratoria, činovníci České ligy proti bolševismu, vedoucí představitelé Národní odborové ústředny či významní novináři, úředníci a průmyslníci. Jako soud čestný fungoval Národní soud vůči

¹⁰¹ KUKLÍK, Jan. *Vývoj Československého práva 1945-1989*. Praha: LINDE, 2008, s. 107 - 112. ISBN 978-80-7201-741-6.

¹⁰² FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010, s. 289. ISBN 978-80-200-1838-0.

¹⁰³ PEROUTKA, Ferdinand, „A přece“, Svobodné noviny (11. Listopadu 1945) In: FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010, s. 289. ISBN 978-80-200-1838-0.

výše uvedeným osobám, pokud se nedopustily trestných činů, ale nechovaly se po 21. květnu tak, jak se slušelo na věrné a statečné občany československé.¹⁰⁴

Národní soud rozhodoval v sedmičlenných senátech, které sestavoval přednosta Národního soudu a byl při rozhodování vázán retribučním dekretem. Přednosta Národního soudu a jeho dva náměstkové a předsedové senátů museli být soudci z povolání. Byli jmenováni prezidentem republiky na návrh vlády. Přísedící senátů jmenoval ministr spravedlnosti na návrh vlády ze seznamů pořízenými zemskými národními výbory a byli to laičtí soudci.¹⁰⁵ Veřejný prokurátor zastupoval žalobu, byl jmenován vládou na návrh ministra spravedlnosti a musel být právníkem z povolání. Národní soud rozhodoval v sedmičlenných senátech, které sestavoval přednosta soudu. Předsedou byl jmenován Ferdinand Richter, poté co se našel jeho dopis z vězení Adolfu Hitlerovi, ve kterém ho prosil o milost, byl nahrazen Františkem Tomsou. Národním prokurátorem se stal František Tržický.¹⁰⁶

Řízení proti viníkům mělo být zahájeno neprodleně a mělo v něm být postupováno co nejrychleji. Vyšetřování nebylo konáno, přičemž ministr považoval za zbytečné, aby se konalo policejní přípravné řízení proti těm osobám, které se mají dostat před Národní soud. Prokurátor mohl požádat soudy a bezpečnostní úřady o provedení jednotlivých úkonů. Dostávala se mu tak do ruky značná pravomoc a faktická moc ovlivnit soudní řízení. Po skončení vyhledávání podával národní prokurátor písemnou obžalobu pro trestné činy, případně písemné obvinění ve smyslu § 4 dekretu. Hlavní přelíčení před Národním soudem se zahajovalo po vyvolání věci a zjištění základních údajů čtením obžalovacího spisu a bylo zpravidla skončeno do 14 dnů od zahájení. Výslech obžalovaného a provádění důkazů se řídilo předpisy obecného trestního řízení, jak je uvedeno v § 8 odst. 1 dekretu.¹⁰⁷ Po ukončení průvodního řízení zhodnotil národní prokurátor jeho výsledky a podal konečný návrh. Předseda pak udělil slovo obžalovanému a jeho obhájci. Poté se soud během neveřejné porady usnesl na rozsudku. Nejprve

¹⁰⁴ SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: NAKLADATELSTVÍ VŠE, 2004, s. 204. ISBN 80-245-0755-2.

¹⁰⁵ §6 dekretu č.17/1945 Sb. o Národním soudu

¹⁰⁶ JANEČKOVÁ, Eva. *Proces s protektorátní vládou*. Praha: Libri, 2012, s. 32. ISBN 978-80-7277-502-6.

¹⁰⁷ Je zajímavé, že před tímto soudem se podle § 8 odst. 3 dekretu o Národním soudu vyšetřování nekoná. Vyhledávání provádí „jen“ národní prokurátor.

hlasovali přísedící. K trestu smrti bylo nutné pěti hlasů. Bylo také možno upustit od potrestání.¹⁰⁸

Nejvíce sledovaný byl na Národním soudě proces s protektorátní vládou. Jedním ze základních předpisů, podle kterých byla posuzována jednání protektorátních představitelů, byl zákon č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky. Nebylo jednoduché, označit členy protektorátní vlády za kolaboranty, neboť patřili k předválečné elitě a po celou dobu okupace si udrželi mezi lidmi jisté sympatie. Americký diplomat George F. Kennan nepovažoval Háchu odpovědného za válečné zločiny, tvrdil, že Háchovo setrvání ve funkci státního prezidenta pomohlo zachránit české obyvatelstvo před nejhrošími postihy ze strany nacistické vlády. Ministři poválečné vlády naopak byli přesvědčeni o Háchově vině. Fakticky, ale politické zastoupení bylo rozpolcené. Otázka soudního procesu a rozpolcení všech stran bylo vyřešeno Háchovou smrtí. Dne 29. dubna byl započat proces s protektorátní vládou. Na lavici obžalovaných sedělo pět mužů: bývalý premiér protektorátní vlády Jaroslav Krejčí; bývalý ministr vnitra Richard Bienert; bývalý ministr dopravy a techniky Jindřich Kamenický; bývalý ministr financí Josef Kalfus a bývalý ministr zemědělství a lesnictví Adolf Hrubý. Žalobce je obvinil z podpory fašistického a nacistického hnutí tiskem, rozhlasem a prostřednictvím veřejných shromáždění. Dále byli obviněni ze schvalování a podpory cizí okupační moci na území republiky. Nejvíce nenáviděný kolaborant, ministr školství a lidové osvěty Emanuel Moravec se nedostavil, nejspíš věděl, co ho čeká, tak v závěru války spáchal sebevraždu.¹⁰⁹ Při procesu se všichni obžalovaní hájili tím, že jim vytýkané chování a projevy byly činěny pouze proto, aby nevyvolali otevřenou roztržku s nacisty. Většinou vše měli předem nadiktováno Němci. Všichni měli za to, že menší ústupky jsou lepší než přímá vláda německých úředníků. Obdobný názor zastávali i občané bývalého protektorátu.¹¹⁰ Šlo hlavně o politický proces. O rozsudku se předem jednalo na různých místech, především také v předsednictvu Gottwaldovy vlády. Politické špičky a hlavně komunisté v čele s Gottwaldem požadovali, aby padly dva tresty smrti. Ministr spravedlnosti Prokop Drtina to řekl přímo – „*Předem je nutné rozřešit otázku do jaké míry je nutný trest smrti.*“

¹⁰⁸ JANEČKOVÁ, Eva. *Proces s protektorátní vládou*. Praha: Libri, 2012, s. 27 - 32. ISBN 978-80-7277-502-6.

¹⁰⁹ FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010, s. 363,366. ISBN 978-80-200-1838-0.

¹¹⁰ JANEČKOVÁ, Eva. *Proces s protektorátní vládou*. Praha: Libri, 2012, s. 165. ISBN 978-80-7277-502-6.

Sám byl pro jeden trest smrti. Vláda se snažila dohledat další materiály a důkazy, aby mohl padnout alespoň jeden rozsudek smrti, a to u Hrubého. Soud až obdivuhodně odolával těmto tlakům a zůstal víceméně nezávislý. Objevila se dokonce i snaha dojednat rozsudek ve vládě jako výsledek dohody představitelů jednotlivých politických stran. Po neshodách a různých návrzích přísedících, soudců a pokusů vlád ovlivnit tento proces, což se jim přinejmenším u přísedících povedlo, byl vynesena 31. července 1946 rozsudek. V rozsudku byli všichni uznáni vinnými. Jaroslav Krejčí byl odsouzen k trestu těžkého žaláře v trvání 25 roků, Richard Bienert v trvání 3 roků, Adolf Hrubý na doživotí a Jindřich Kamenický v trvání 5 roků. U Josefa Kalfuse upustil Národní soud od potrestání.¹¹¹ Rozsudek se nelíbil zejména komunistům, kteří rozesílali dopisy a organizovali různé akce, za účelem zvýšení trestů odsouzených. Naopak veřejnost byla pobouřena celým procesem a i výší rozsudku, velká část byla vděčná protektorátní vládě, že setrvala na svých místech a nepotkal je horší osud.

Celkem bylo v rámci dekretu o Národním soudu obžalováno 80 osob. U Národního soudu bylo 36 žalob projednáno. Bylo odsouzeno 65 osob, z čehož 5 jich bylo odsouzeno v nepřítomnosti a ve 4 případech bylo upuštěno od potrestání. Obžaloby bylo zproštěno 15 osob. K trestu smrti bylo odsouzeno 18 osob, a u třech z nich byla udělena milost. Trest doživotí dostalo 8 osob. Celková výše trestů těžkého žaláře byla 334 a půl roku.¹¹²

4. MIMOŘÁDNÝ LIDOVÝ SOUD V CHEBU

4.1. VZNIK MIMOŘÁDNÉHO LIDOVÉHO SOUDU V CHEBU

„Po dlouhých přípravách bude kolaborantům a zrádcům v pohraničí učiněno za dost. Dnes pod vedením předsedy senátu Dr. Titmana bylo započato první hlavní přelíčení před Mimořádným lidovým soudem v Chebu. V soudní místnosti stanula Němka Anna Grimmová, která se postavila českým občanům a udávala je. V tento den bude započato retribuční soudnictví proti těm, kteří se proti nám postavili v nejhorsích časech, v dobách války“¹¹³ Mimořádný lidový

¹¹¹ JANEČKOVÁ, Eva. *Proces s protektorátní vládou*. Praha: Libri, 2012, s. 167-172. ISBN 978-80-7277-502-6

¹¹² BORÁK, Mečislav: *Spravedlnost podle dekretu*, s. 71-72, Ostrava: Tilia, 1998. ISBN 80-86101-07- X

¹¹³ *Chebsko. Týdeník národní fronty*. Cheb: 12. února 1945

soud v Chebu zahájil svou činnost jako poslední ze všech čtyřadvaceti lidových soudů, svou činnost započal 12. února 1946. Ten den byl vynesena první rozsudek, byla v něm odsouzena sedmačtyřicetiletá německá pekařka z Nejdku Anna Grimmová za udavačství. „*Posledním byl případ osmačtyřicetiletého českého číšníka Romana Lotze z Karlových varů, který byl 31. prosince 1948, v poslední den obnovené retribuice, odsouzen senátem Dr. Kratochvíla k dvouletému trestu za propagaci nacismu.*“¹¹⁴ Státní zastupitelství se, ale šetřilo již předtím v plném rozsahu. Do konce roku 1945 projednalo 1590 případů, což bylo více než tři čtvrtiny celkových podaných žalob. Pod tento soud spadaly okresní soudy, jako Jáchymov, Aš, Karlovy Vary a další. Přednostou soudu se měl původně stát Dr. Bartůněk, přednosta Okresního soudu v Mariánských Lázních, ale kvůli dlouhodobému onemocnění jmenován nebyl. Dvačtyřicetiletý Dr. Bohumír Liška se stal přednostou soudu. Byl to velice přísný soudce, vynesl 17 rozsudků smrti. „*Působení Bohumíra Lišky u Mimořádného lidového soudu v Chebu lze hodnotit různě. Josef Klesa, který byl v roce 1946 zaměstnán u MLS v Chebu jako dozorce, na něj vzpomíná jako na velmi přísného, ale spravedlivého soudce. V každém případě je nutné brát v úvahu, že MLS byly soudy stanného typu, jejichž hlavním cíle bylo rychlé potrestání provinilců. Jejich fungování nebylo bezchybné a jednotlivé senáty rozhodovaly v různých dobách odlišně. Bohumír Liška patřil k nejpřísnějším soudcům. Měl však ještě možnost rozhodovat bez ohledu na politickou objednávku. O jeho snaze soudit nestranně svědčí také skutečnost, že nebyl ochoten podříditi se komunistické diktatuře, což vedlo k jeho propuštění a následnému umístění do tábora nucených prací v Dolním Jiřetíně. Před Státním soudem stanul v roce 1950, kdy již byla justice zcela pod dohledem komunistické strany.*“¹¹⁵

V okruhu působnosti MLS v Chebu bylo třináct vyšetřovacích komis. Došlo k vyčlenění veřejných žalobců a úředníků, kteří pracovali na retribuční tématice. V jejich čele stál Dr. Zdeněk Kratochvíl.

¹¹⁴ JIŘÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku*. Cheb: Svět křidel, 2000, s. 20. ISBN 80-85280-68-X.

¹¹⁵ Kolektiv autorů. *Sborník muzea karlovarského kraje*. Muzeum Cheb, 2010m s. 35. ISBN 978-80-85018-64-6.

4.2. ČINNOST MIMOŘÁDNÉHO LIDOVÉHO SOUDU V CHEBU

Administrativní údaje udávají, že do roku 1946 spadalo 1712 případů, do roku 1947 287 rozsudků a obnovená retribuce odsoudila 38 rozsudků. Vznesené obvinění nebylo podmínkou automatického odsouzení. 74 obžalovaných před soudem vůbec nestanulo, nebo jejich případ byl odročen. U tří případů bylo upuštěno od potrestání a 232 obviněných bylo zproštěno viny. To činilo z celkového počtu odsouzených 15,1 %, což není zrovna málo. Měsíčních trestů, tzn. od jednoho do čtyřiceti měsíců bylo odsouzeno 603 obviněných. Nejvíce bylo vyneseno ročních a víceletých trestů, celkem 1059 rozsudků. Nejvíce pachatelů bylo odsouzeno na 5 let – 268 případů. K doživotnímu vězení bylo odsouzeno 39 osob, z toho 5 žen.¹¹⁶

4.3. ZAJÍMAVÉ PŘÍPADY LIDOVÉHO SOUDU V CHEBU

4.3.1. PŘÍPAD HABARTOV

„Význam tohoto případu, který se odehrál v hornické obci na nynějším Sokolovsku, již v době své bezprostřední exploze dramatickým způsobem otřásl československou veřejností. Habartov, německy Habersbirk měl podle údajů z roku 1938 3135 obyvatel, z toho 207 Čechů.“¹¹⁷ Jedná se o případ, kde dav zaútočil na četnickou stanici v Habartově, okres Falknov nad Ohří. Útok se stal dne 13.9.1938. Trestní řízení, bylo vedeno již tehdy v roce 1938. Podle trestního oznámení přišli tehdy Hanleinovci na Československou četnickou stanici a žádali odzbrojení četnictva, vydání zbraní. První četník (velitel) chtěl zbraně vydat, ale druhý četník byl proti tomu, tak prý onen druhý četník velitele zastřelil, takto to lícil třetí četník. Dále uvedl, že druhý četník zastřelil jednoho či dva Němce. „I v tomto případě jsem Dr. Jankovi řekl, aby věc vyšetřoval na zastavení“. Dr. Janka pak vyslyšel celou řadu německých a českých svědků, zejména také onoho třetího českého četníka. Výsledkem onoho třetího četníka pak bylo zjištěno, že skutková podstata uváděná v trestním řízení není pravdivá. Vzhledem k této výpovědi podal pak Dr. Janka zprávu, že má v úmyslu trestní řízení zastaviti, což

¹¹⁶ JIŘÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku*. Cheb: Svět křidel, 2000, s. 21 - 22. ISBN 80-85280-68-X

¹¹⁷ Tamtéž. S. 462.

se i stalo.¹¹⁸ Z výše uvedeného vyplívá, že výpovědi před válkou byly zkreslené a lidé Československé národnosti se možná i báli vypovídat proti Němcům, jelikož v této oblasti byli v menšině. Provinilci věděli, že provedli čin, za který budou tvrdě potrestáni, a proto utekli za hranice. Posléze byli za tyto činy Německem vyznamenáni.

Vyšetřování probíhalo tedy až po válce. Zatýkání začalo již v roce 1945. Z výpovědi vyplívá, že boj o četnickou stanici probíhal celé 2 hodiny. Záchrana přijela z četnické stanice Sokolov. Četníci přijeli autokárem. Němci pálili na autokár z nedaleké hospody. Při přestřelce s ordnery SdP byl usmrčen četník na zkoušku S. Roubal, střelou do hlavy a četník V. Černý. Velitel stanice ve Falknově nad Ohří Václav Beneš při vyšetřování vypověděl, že v četnické stanici našli zastřeleného praporčíka Jana Koukola a v důlní prohlubině zastřeleného strážmistra Antonína Křepelu, dále byli 2 četníci těžce raněni. Při přestřelce s posilou se vzbouřenci dali na úprk, hlídka poté obsadila četnickou stanici Habersbirk, které se vzbouřenci zmocnili. Není jasné, kolik osob německou stanici přepadlo. Zajištěných osob v internačních táborech po válce ve Falknově nad Ohří bylo 27. U dalších 21 podezřelých byl pobyt neznámý, ale někteří z nich byli později dopadeni. Čtyři z provinilců zemřeli.

Důležitá byla výpověď strážmistra napadené četnické stanice Jana Parduse, kterou podal Okresní vyšetřovací komisi při vyšetřování. *„Byl jsem v Nemocnici v Plzni po útoku a navštívil mne jistý Zeis, funkcionář různých organizací. Večer 12.9.1938 se na dole Rudolf v Habersbirku chystali na četníky. 13.9.1945 byla akce podle něj vedená Záhrem, Schugem, ing. Christlem a Ottou Plasssem. Větší účast měl i ing. Burkl.“¹¹⁹* Dále vypověděl, že ráno ten den přišli na četnickou stanici tři lidé vedeni Schugem, nejspíše aby zjistili situaci na četnické stanici.

Hlavní přelíčení začalo dne 28.4.1947. Po téměř devíti letech mělo lidové soudnictví v Chebu možnost odčinit tento organizovaný odboj. Nebylo to jednoduché, neboť uplynula dlouhá doba a mnozí, jak lze poznat z výpovědí, toho hodně zapomněli nebo raději chtěli zapomenout. Předsedou soudu v trestní věci proti „Burklovi a spol.“ pro zločiny podle retribučního dekretu byl Dr. Liška. Před soudem stanuli: Jan Burkl, Josef Fritsche, Rudolf Hampl, Jiří Mayer, Jiří Pössl,

¹¹⁸ SOA Plzeň, kart. č. 100. Ls 133/47.

¹¹⁹ Tamtéž.

Jiří Reis, všichni ve vazbě a Jiří Plail, který je neznámého bydliště. Proti Jiřímu Plailovi, jak navrhuje veřejný žalobce, bylo řízení vedeno v nepřítomnosti. Před soudem měli stanout také např. Christl, který za války zemřel a Antonín Spann, ale ten bezprostředně po svém zatčení spáchal sebevraždu. Celé řízení před soudem muselo být skončeno do tří dnů, jak je uvedeno v dekretu: „*Celé trestní řízení se koná zpravidla od počátku do konce před mimořádným lidovým soudem ve způsobu hlavního přelíčení, pokud možno bez přerušování a musí být skončeno do tří dnů od okamžiku, kdy byl obžalovaný před něj postaven. Nedospěl-li mimořádný lidový soud v této lhůtě k rozsudku, pokračuje řízení i po uplynutí lhůty*“.¹²⁰ Většina svědeckých výpovědí ukazovala na Burkla, jako na vůdce vzbouřence. Soud zjišťoval při líčení, kdo byl ozbrojen. Antifašista Alfréd Hartl vypověděl: „*Viděl jsem ještě před začátkem střelby Mayera ozbrojeného puškou*“.¹²¹ Dále z výpovědí vyplývá, že Hampl, Burkl a Plail byli také ozbrojeni a zbraně použili. Plass byl také ozbrojen, ten byl ovšem během přestřelky zabit. Obžalovaní věděli, že je vysoké tresty neminou, tak se snažili házet vinu jeden na druhého a také vypovídali, že se četníci stříleli navzájem, ani jeden se nepřiznal k zavraždění jakéhokoliv četníka.

Klíčovým svědkem před soudem byl v tomto případě nesporně bývalý strážmistr Jan Pardus. „*Během přestřelky šel strážmistr Příbek zavřít venkovní dveře. V tom padl zvenčí výstřel, který ho zranil na levé paži. Četník vzápětí vystřelil také a útočnick padl na zem, jednalo se prý o Rudolfa Hampla*“.¹²² Takto přestřelka začala a tato výpověď potvrzuje, že Rudolf Hampl byl ozbrojen a páčil jako první. Přestřelka trvala zhruba dvě hodiny, četníci kapitulovali až poté, když byla před jejich stanicí přivlečena zmlácená a svázaná Růžena Pardusová. Jako první beze zbraně vyšel zraněný Jan Příbek, následoval strážmistr Křepela, který se rozběhl směrem ke staré šachtě. Zde bylo také později nalezeno jeho tělo, mimo střelné rány bylo na jeho těle nalezeno několik stop po dalším násilí. Jako poslední vyšel největší nepřítel vzbouřenců, strážmistr Pardus. Po Mayerově výstřelu klesl na zem, vzápětí se na něho vrhl dav vzbouřenců, který ho začal motykami brutálně mlátit. Po krátkém čase procitl a začal se plazit k uličce. Zde byl vzbouřenci opět zmlácen. Od nejhoršího Parduse i jeho ženu zachránil příjezd četnické posily, která jak již je uvedeno výše utrpěla také ztráty. Hlavní palba

¹²⁰ §26 odst. 2, dekretu prezidenta republiky č.16/1945 Sb.

¹²¹ SOA Plzeň, kart. č. 100. Ls 133/47.

¹²² Tamtéž.

proti nim byla vedena z Albertova hostince. Jan Pardus vypověděl, že v hloučku, který ho mlátil, poznal jediné provozníka Karla Lilla. Jeden z útočníků prohlásil, že jeho bratr je mrtev a poté ho dvakrát krumpáčem udeřil, zřejmě se jednalo o Hampla.

Hlavní přelíčení bylo prováděno ve dnech 28.4. – 3.5. 1947. Rozsudek shledal vinnými všechny obžalované. „*Obžalovaný Jan Burkl a spol. jsou vinni, že v době zvýšeného ohrožení republiky, dne 13.9.1938 v Haberspirku ve spojení s jinými způsobili a podporovali ozbrojené povstání v republice v úmyslu ohrozit tím její bezpečnost zvenčí za okolností zvláště přitěžujících.*“¹²³ Podle §1 velkého retribučního dekretu se při spáchání trestného činu ohrožení bezpečnosti republiky trestá těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí a za okolností zvláště přitěžujících smrtí.¹²⁴ Obžalovaní naplnili skutkové podstaty §2 nebo §3 velkého retribučního dekretu. K trestu smrti provazem, který byl proveden neveřejně, byli odsouzeni: Jiří Mayer, Rudolf Hamp, Jan Burkl, Josef Fritsche, Jiří Pösl, Jiří Reiss a u obžalovaného Jiřího Plaila in contumacion (v nepřítomnosti). Žádost o milost pochopitelně podali všichni. Mimořádný lidový soud v Chebu nedoporučoval příznivé vyřízení této žádosti, odůvodnil to takto: „*Způsob spáchání trestného činu a škody k trestnému činu vzniklé pro Československou republiku a její obyvatelé ukazují na to, že obžalovaní jednali s náležitou rozvahou a přípravou a že projevíli tolik násilností a surovosti, což ukazuje na to, že obžalovaní nejsou hodni, aby jim milost byla udělena.*“¹²⁵ Jediný, kdo se zastal tří z odsouzených, byl veřejný žalobce, který se vyslovil takto: „*Žádám, aby ohledně odsouzených Fritscheho, Pössle, Reisse byl vysloven odklad výkonu trestu do té doby, než bude vyřízena žádost o milost s poukazem na ustanovení §31, odst. 2, ret. zák.*“¹²⁶ Podle § 31 odst. 1 velkého retribučního dekretu, nemá žádost o milost odkladného účinku. Výjimku však poskytuje odst. 2 § 31: „*Výkon trestu smrti buř však na přiměřenou dobu odložen, žádá-li to veřejný žalobce z důležitého veřejného zájmu.*“¹²⁷ Nedohledal jsem, jaký veřejný zájem spatřuje veřejný žalobce k omilostnění těchto dvou, spíše si myslím, že nejspíše veřejný žalobce nechtěl, aby trest smrti byl vykonán na těch, kteří pole výpovědí nebyli ozbrojeni. Tito tři

¹²³ Rozsudek, SOA Plzeň, kart. č. 100. Ls 133/47.

¹²⁴ §1 dekretu č. 16/1945 Sb.

¹²⁵ Zápis hlavního přelíčení, SOA Plzeň, kart. č. 100. Ls 133/47.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ § 31, který pojednává o vykonání trestu smrti a milosti. Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech

unikli tedy trestu smrti a jejich žádost o milost byla vyřízena v jejich prospěch, také díky Zemskému soudu v Praze, který s milostí nesouhlasil, až v květnu a červnu roku 1949, kdy se souhlasem ministra spravedlnosti a krajského soudu v Karlových Varech udělil prezident republiky milost a jejich trest jim byl změněn na doživotí.

Ministr spravedlnosti nevyhověl u tří odsouzených žádosti o milost. V Úředním záznamu je zapsáno, jak se soudce spolu se zapisovatelem a veřejným žalobcem odebrali do cely pro odsouzené a sdělil jim: „*že žádosti o milost u Jana Burkla, Jiřího Mayera a Rudolfa Hampla vyhověno nebylo. Naproti tomu výkon trestu u obžalovaných Jiřího Reise, Jiřího Pössla a Josefa Fritscheho se odkládají do té doby, než bude vyřízena žádost o milost.*“¹²⁸ Úryvek z protokolu o výkonu trestu smrti provazem na odsouzeném Jiřím Mayerovi: „*Odsouzený byl o hod. 13:05 vyveden z cely a výkon trestu smrti provazem proveden o 13 hod. 10 min. o 13 hod. 15 min., byla smrt lékařem konstatována. O hod. 13:15 byla mrtvola sňata a odevzdána správě věznice.*“¹²⁹

Skupina okolo ing. Burkla byla největším případem týkající se Habartovského přepadení četnické stanice, ale nebylo to jediné přelíčení. Ve vazbě, kvůli habartovskému přepadení skončilo celkem třiasedmdesát osob, z toho čtyři byly ženy. Celkem kvůli této kauze bylo nařízeno šedesát čtyři líčení. Rozsudků bylo celkem vyneseno šedesát šest. Většina rozsudků byla vynesena ke konci retribuce, tedy v dubnu roku 1947. Prvním rozsudkem byl odsouzen mlynář Gustav Hampl 3. dubna 1947. A posledním rozsudkem byl František Schug odsouzen na doživotí. Schug byl jeden z těch, kteří se aktivně zapojovali do přepadení četnické stanice, patřil k nejužší „Burklovo partě“. Jeden obžalovaný byl odsunut. Pouze jediný z obžalovaných byl zproštěn viny. Celkem bylo vyneseno deset absolutních trestů, tedy trestů smrti. K doživotí bylo odsouzeno šestnáct obžalovaných, z toho dvě ženy. Pět odsouzených bylo odsouzeno k třiceti rokům těžkého žaláře a deset jich bylo odsouzeno k dvaceti rokům.¹³⁰

Na závěr bych chtěl zmínit jednu zajímavost, na kterou jsem narazil ve spisu. Nikde jsem nedohledal, zda Reiss, Fritsch a Pössl seděli opravdu na doživotí nebo je propustili po pár letech. Ve spisu byl vložen rozsudek Jiřího

¹²⁸ SOA Plzeň, kart. č. 100. Ls 133/47.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ JIŘÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku*. Cheb: Svět křídél, 2000, s. 417. ISBN 80-85280-68-X.

Reisse, kterého odsoudil Okresní soud v Mostě za trestný čin pohlavního zneužívání nezletilých děvčat a trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže na 4 roky. Stalo se tak v roce 1963.¹³¹ O Plailovi, který byl odsouzen v nepřítomnosti, není uvedeno nic o tom, zda byl dopaden nebo popraven. Je zvláštní už jen to, že ho odsoudili v nepřítomnosti k absolutnímu trestu, aniž by se mohl jakkoliv bránit.

V rámci tohoto případu bych rád podotknul, že dne 13.9.1938, kdy byla přepadena četnická stanice, bylo na různých místech v pohraničí vyhlášeno stanné právo. „*V některých okresech došlo dnes v noci k politováníhodným násilnostem a srážkám s bezpečnostními orgány. Následkem toho se usnesla vláda, že ve všech krajích, kde bude porušen veřejný řád a pokoj, bude vyhlášeno stanné právo. K takovýmto opatřením sáhnuto bylo prozatím v okrese Cheb, Nejdek, Přísečnice, Loket a Kadaň. Vláda vyzývá veškeré občanstvo ke klidu, bezpečnostní orgány úplně postačí k udržení zákonitého pořádku.*“¹³²

4.3.2, PŘÍPAD ANNY GRIMMOVÉ

Případ Grimmové byl projednáván na Mimořádném lidovém soudu jako úplně první. Hlavní přelíčení bylo nařízeno na 12.2.1946. U soudu byl přítomen tlumočnick. Obhájce byl obžalované přidělen ex offo. Předseda senátu pro tento případ byl Dr. Titman.

Manželé Grimmovi byli v roce 1938 naklonění nacismu a obžalovaná se stala členkou NSDAP. Od roku 1938 byla u pekaře Grimma zaměstnaná jako služebná Němka Josefa Neidhartová. V téže době byli u pekaře Grimma zaměstnání jako pekařští dělníci Jaroslav Kopecký a N. Kotal. Služebná Neidhartová spala s oběma muži. Jednou přistihl pekař Grimm Kopeckého při souloži se služebnou a dal mu za to pár pohlavků, ten si to nenechal líbit a srazil jej ze schodů. Naopak Grimmová přistihla při souloži s Neidhartovou Kotala a vynadala jí za to. „*Neidhartová si to nenechala líbit a šla si jako Němka stěžovat k policii, že jí Grimmová vynadala svini. Policie přišla a případ vyšetřovala a při tom uvedla Grimmová, oba případy přistižení při souloži. Poněvadž pohlavní styk*

¹³¹ SOA Plzeň, kart. č. 100. Ls 133/47.

¹³² *Večerník Národní listy*. Praha: úterý 13. září. 1938.

mezi Němkou a Čechy byl zakázán, byl Kotal držen za to po 21 dnů v ochranné vazbě u Gestapa v Karlových Varech a Neidhartová dána 30.11.1943 na 6 měsíců do Ravensbrücku a Kopecký 26.11.1943 na rok do Dachau do koncentračního tábora.¹³³ Dále Anna Grimová udala výroky Kopeckého, který jí řekl, že přijde doba, kdy Češi budou vládnout a mstít se. Pro tyto výroky byli souzeni u Sondergerichtu v Chebu, kde jim byli uloženy tresty ve výši 15 měsíců Kopeckému a 12 měsíců Neidhartové. Když se vrátili, opět pracovali u Grimmové, která jim neustále vyhrožovala, že je dostane do koncentráku.¹³⁴

Obžalovaná byla souzena pro zločin udavačství podle § 11 retribučního dekretu a za zločin proti osobám podle §5 odst. 2 dekretu. Za oba zločiny jí mohla být udělena sazba 10 – 20 let těžkého žaláře. Grimmová u soudu všechny činy doznala, ale hájila se tím, že Neidhartová ji vlastně sama vyprovokovala a že v době udání byla nervově nemocná. Soud se v tajné poradě usnesl souhlasně na rozsudku. „*Anna Grimová se odsuzuje 12 let těžkého žaláře, jedním lůžkem čtvrtletně zostřeného. Podle § 14 a) retr. dekr. pozbývá odsouzená občanskou čest na dobu 12 let. Podle § 14 b) cit. dekr. odpyká si odsouzená 10 let z uloženého trestu ve zvláštních nucených pracovních oddílech.*“¹³⁵ V § 14 velkého retribučního dekretu jsou obsaženy další opatření související s trestem odnětí svobody. Soud může navždy nebo na určitou dobu odsouzenému uložit pozbytí občanské cti. Dále je na uvážení soudu, zda pošle odsouzeného místo výkonu trestu ve věznici do zvláštních pracovních oddílů. Dokonce může celý majetek odsouzeného nebo jen část nechat propadnout státu. U odsouzené Anny Grimmové byly využity první dvě ustanovení § 14. Poslední ustanovení využito nebylo, neboť v rámci konfiskace podle dekretu č. 108/ 1945 Sb., byl majetek zabaven. Odsouzená Anna Grimmová několikrát žádala o milost a v rámci toho o odsun do Německa za rodinou, ale jak je patrné ze spisu v roce 1955 jí to bylo již podruhé zamítnuto.¹³⁶

Případ Anny Grimmové je posuzován soudem velmi tvrdě, ve smyslu, že v jiných případech se opatření v § 14 ukládaly mírněji nebo se neukládaly vůbec. Je jasné, že soud na začátku své činnosti soudil přísněji, později již byl mírnější. To ovšem neplatí pro případ Habartov.

¹³³ SOA Plzeň, kart. č. 1. Ls 10/46.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Rozsudek. SOA Plzeň, kart. č. 1. Ls 10/46.

¹³⁶ Tamtéž.

4.3.3. PŘÍPAD JIŘÍHO HAUBNERA

Jeden ze zajímavých případů, po kterém padl absolutní trest, se týkal „transportu smrti“ na Tachovsku. Odsouzeným byl šestačtyřicetiletý obuvník z Tachova Jiří Haubner, který byl zatčen 10. července 1945.

Obžalovaný v září 1938 odešel ilegálně přes československé hranice do Německa, kde společně s jinými Henleinovci vymýšleli, prováděli úklady proti republice v úmyslu odtrhnout od republiky její část. Od prosince 1938 až do podzimu 1944 byl příslušníkem bojových formací SA, tedy členem organizace, která je uvedena v §2 dekretu č. 16/1945 Sb. Jiří Haubner ve službách Německa v dubnu 1945 doprovázel transporty vězňů z Buchenwaldu do Flossenburgu, když jeden vězeň uprchl z průvodu vězňů, tak ho pronásledovali společně s Janem Stelznerem, který neměl u sebe zbraň. Stelzner Haubnera požádal o vydání revolveru, Haubner ho poslechl a revolver mu vydal, muselo mu být jasné, že ho Stelzner použije proti uprchlému vězni. Tímto přispěl k vykonání zločinu vraždy úmyslným opatřením prostředků. Stelzner jedním výstřelem uprchlého vězně zabil.¹³⁷

Veřejný žalobce podal žalobu pro zločin proti státu podle §1 odst. 2 dekretu č. 16/1945 Sb., zločin proti státu podle § 2 dekretu a zločin proti osobám podle § 5 odst. 1 příslušného dekretu.¹³⁸ Hlavní přelíčení se konalo 16. května 1946. Předsedou soudu byl Dr. Bartůňka. Obžalovaný se v obhajobě doznává k nelegálnímu překročení hranice roku 1938, taktéž k členství v SdP, členství v SA a ke službě u Volkssturmu v Tachově. Vypověděl také, že se účastnil jako dozorce transportu, neboť byl povolán. Ve své obhajobě dále uvedl: „*Lidé na poli křičeli, že z transportu utekl jeden vězeň a ukazovali směr, kam uprchl. Já sám na volání lidí z pole jsem se rozběhl udaným směrem, za uprchlíkem. Běžel jsem asi 60 nebo 100 kroků Mezitím ke mně přiběhl Stelzner, který mne žádal, abych mu dal svůj revolver. Já měl pouze revolver. Pušku jsem neměl. Stelzner mně neřikal, k čemu revolver potřebuje.*“¹³⁹ Nebývá zvykem, aby se takto obžalovaný Němec k něčemu přiznával. Německé výpovědi bývaly většinou vymyšlené tak, aby unikli trestu nebo aby dostali co nejmírnější trest. Nejspíše si myslel, že když

¹³⁷ SOA Plzeň, kart. č. 23. Ls 500/46.

¹³⁸ Ve velkém retribučním dekretu je často odkazováno na trestní zákon z 27. května 1952. Ve spisech jsou trestné činy z tohoto trestního zákona jmenovány.

¹³⁹ Obhajoba obžalovaného při hlavním přelíčení. SOA Plzeň, kart. č. 23. Ls 500/46.

bude nápomoci a hodí vlastně vše na Stelznera, tak unikne tvrdému trestu. Jenže toto doznání mu uškodilo, protože předání zbraně, jak již je zmíněno výše, je bráno jako opatření prostředků k vraždě.

Dva svědci, konkrétně Magdalena Würlová a Antonín Zohner, u soudu usvědčovali Haubnera z dokonané vraždy. Würlová uvedla, že v Tachově se o obžalovaném mluvilo jako o vrahovi neznámého vězně. Částečně poukazovalo na Haubnera, jako vraha také svědectví šestnáctiletého Zohnera. Soud však měl výhrady k těmto svědectvím.¹⁴⁰

Mimořádný lidový soud v Chebu shledal obžalovaného Jiřího Haubnera vinným, že v době zvýšeného ohrožení republiky spáchal zločiny uvedené již výše v podané žalobě veřejného žalobce. Jiří Haubner se odsuzuje k trestu smrti provazem. Odsouzený musel vědět, že Stelzner zbraň použije proti uprchlému věžňovi. *„Obžalovaný se nepokusil ani voláním, ani odmítnutím zbraně, aby zabránil úmyslu Stelznerově, vězně usmrtiti, ač to mohl bez nebezpečí učiniti. Z toho soud usuzuje, že si byl Haubner dobře vědom co Stelzner zamýšlí.“*¹⁴¹ Tímto byl vinen zločinem proti osobám podle § 5 odst. 1, kde je psáno: *„Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky dopustil se ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů těchto zločinů: a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř.z., zločinu vraždy (§§ 134 až 137), trestá se smrtí“*¹⁴² Velký retribuční dekret opět odkazuje na trestní zákoník z roku 1872 a konkrétně na ustanovení § 134 a § 137. § 134 definuje vraždu obecně. § 137 určuje trest vraždy dokonané na vzdálené spoluviníky a účastníky: *„Ti kdo nevztáhnuvše při samém vykonávání vraždy ruky své a nespolutřívivše způsobem činným, vzdálějším způsobem, potrestáni bud'těž, byla-li vražda prostá, těžkým žalářem od pěti do deseti let.“*¹⁴³ Retribuční dekret zpřísnil tresty zločinů, na které odkazoval ve svých ustanoveních. Soudci si v rozsudku obhájili tento přísný trest, tak že neměli vlastně jinou možnost volby, v §5 odst. 1 za výše zmíněný trestný čin, byla možnost uložit „jen“ trest smrti. *„Zákon zná jen jediný trest na činnost v tomto ustanovení vytčenou, trest smrti a uznáno proto na tento trest. Polehčovala*

¹⁴⁰ Obhajoba obžalovaného při hlavním přelíčení. SOA Plzeň, kart. č. 23. Ls 500/46.

¹⁴¹ Rozsudek. SOA Plzeň, MLS Cheb, kart. č. 23. Ls 500/46.

¹⁴² Konkrétní ustanovení pro tento případ. § 5 odst.1 dekretu č. 16/1945 Sb.

¹⁴³ § 137 trestního zákona č. 117/1852 ř.z.

zachovalost, částečné doznání, přitěžovalo spáchání více zločinů. ¹⁴⁴ Nejpřísnější trest ze spáchaných zločinů byl vyměřen podle ustanovení: „*Spáchá-li zločinec několik zločinů, na něž se vztahuje totéž vyšetřování a odsouzení, potrestati se má podle toho zločinu, na kterýž ostřejší trest jest uložen, přihlížejíc však k zločinům ostatním*“ ¹⁴⁵

Po vyhlášení rozsudku, požádal obžalovaný o prodloužení popravu o jednu hodinu, soud mu vyhověl. Odsouzený pravděpodobně nežádal o milost, alespoň to vyplývá z podkladů ve spisu.

Rozsudek byl velmi přísný, ale vzhledem k možnosti, že odsouzený možná byl sám vrahem, k čemu se po přečtení výpovědi přikláním, tak oprávněný. Je velmi podezřelý, že obžalovaný stále po každé výpovědi trval na svojí verzi. Podle mého názoru neříkal úplnou pravdu. Na druhou stranu, cestu být zrádcem a nepřítelem Československého státu, si zvolil sám.

4.1.4. ŽENSKÝ KONCENTRAČNÍ TÁBOR V NOVÉ ROLI

Bývalý ředitel porcelánky Bohemia Jindřich Hechtfisher měl velkou účast na zřízení koncentračního tábora pro ženy. Za okupace rozhodoval o nasazení pracovních sil v podniku. Vězni zde pracovali v nelidských podmínkách, jak lze vyčíst z výpovědí svědkyň, které dobu okupace přežily a nebály se svědčit. A nebylo jich málo, dá se říci, že tento spis je velmi obsáhlý. Na výrobu porcelánu se více hodily ženy. Nevyráběl se tu ale umělecký nebo užitkový porcelán, nýbrž „porcelánové miny“. Přednost tedy dostávaly vojenské zakázky. ¹⁴⁶ „*Ne více jak 10 km od Karlových Varů byl zřízen koncentrační tábor pro ženy. Tábor hostil za svými dráty více jak 600 žen a téměř 100 mužů posílaných sem z koncentračního tábora Flossenberku u Weidenu. Tábor byl zřízen na podnět bývalého ředitele továrny na porcelán Bohemia Hechtfishera*“ ¹⁴⁷

V trestním řízení ve věci – nelidské zacházení s bývalými politickými vězni za doby okupace, před okresní vyšetřovací komisí Hechtfisher vinu sváděl na Fleischhaker. „*Fleischhaker nese plnou zodpovědnost za všechno, co se*

¹⁴⁴ Rozsudek. SOA Plzeň, kart. č. 23. Ls 500/46.

¹⁴⁵ O souběhu několika zločinů. § 34 trestního zákona č. 117/1852 ř.z.

¹⁴⁶ JIŘÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku*. Cheb: Svět křidel, 2000, s. 238. ISBN 80-85280-68-

X

¹⁴⁷ Karlovarské národní noviny ze dne 23. června 1945.

v tomto táboře dělo. Jest přímo zodpověděn za životy vězňů, kteří podlehl vyčerpáním nebo tuberkulóze, poněvadž určoval a odměřoval přiděly potravin, pracovní dobu, navrhoval tresty za pracovní výkony, které se mu zdály nedostačující.“¹⁴⁸ Už z této je patrné, že lže a vinu nese on.

Než se dostaneme k žalobě veřejného žalobce a přelíčení, nutno odcitovat několik svědectví vězenkyň, které vypovídaly o hrůznostech dějících se v tomto táboře. Štefka Kalamařová, polská příslušnice vypověděla: „V měsíci září 1943 odveklí mne s transportem do Nové Role u Karlových Varů. Tam jsem byla jako politický vězeň zaměstnána v tamější porcelánce, kde jsem musila pracovati pod nestrašnějšími útrapami v hladu, bídě a zimě. Stěžuji si hlavně na ředitele této porcelánky, který mne nelidským způsobem trýznil a nutil k práci.“¹⁴⁹ Ve výpovědi obžalované je dále uvedeno, že ředitelem byl muž, kterého poznala na fotografii. Fotografie jsem našel ve spisu. Na této fotografii je vyfocen Hechtfischer. Další vyslychaná Věra Anderlová vypověděla: „Při práci v továrně jsem byla svědkem, jak vícekrát bezdůvodně skopal vězněné ruské příslušnice, na které měl obzvlášť spadeno“.¹⁵⁰ Vyslychaná Zdenka Petřková označila ředitele Hechtfischera, jako hlavního a zodpovědného strůjce všeho co se v koncentračním táboře dělo.

Veřejný žalobce žaloval Jindřicha Hechtfischera, že v době zvýšeného ohrožení republiky byl referentem organizace SA, v době okupace v zájmu Německa jako technický ředitel továrny Bohemie v Nové Roli rozhodoval o nasazení pracovních sil v podniku ve prospěch válečného Německa. V téže době a tamže podporoval nacistické hnutí tím, že spolupracoval s SS v Berlíně. Také byl žalován pro určení 8 žen pro službu SS, jako dozorkyň proti jejich vůli. Vyhrožoval, způsobil smrt a trýznil uvězněné. A hlavně nařídil tzv. pochod smrti, při němž zahynulo přes 200 žen hladem a ještě více jich bylo zastřeleno při pokusu o útěk. Čímž spáchal zločiny podle § 2 - §7. Navrhován mu byl pochopitelně trest smrti.¹⁵¹

Hlavní přelíčení u mimořádného soudu v Chebu se konalo dne 14.10.1948. Předseda soudu toho dne byl Dr. Václav Kácovský. Důležité svědectví podala Zdena Krajtlová: „V polovici dubna 1945 přišel do tábora v Nové Roli veliký

¹⁴⁸ SOA Plzeň, MLS Cheb, kart. č. 92. Ls 3/47.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Žaloba veřejného žalobce. SOA Plzeň, MLS Cheb, kart. č. 92. Ls 3/47.

*transport mužů z Johannegeorgestadt, viděla jsem, že mužové hromadně umírali a byli pochováni přímo za táborem, někteří ještě živi. Obžalovaný o tom věděl a nic proti tomu nedělal. Tito mužové nedostali totiž vůbec žádné jídlo v táboře, ačkoliv dle mého přesvědčení měl se obžalovaný o to postarati.*¹⁵² Svědkyně vypovídala také o hrůzostrašném vagónu, kde strávili před transportem 4 dny a dostali jen jednu najíst. Poté šel ženský transport směrem na Plzeň, kde se svědkyni podařilo uprchnout. Nejely transportem dále vlakem, protože nádraží bylo rozbito, jinak by skončily v plynové komoře koncentračního tábora Dachau. Svědkyně také vypověděla, jak ruskou učitelku mlátila dozorkyně železnou tyčí. Ruská učitelka byla za pár dní odvezena do jiného koncentračního tábora, kde byla usmrcena. Obžalovaný tomu jen přihlížel a dokonce se ještě smál. Svědkyně Kendíková vypověděla, že velitel tábora Bock nechtěl poslat vězenkyně do tábora smrti do Dachau. Hechtfischer, ale trval na svém, tak nás na dvoře rozdělil na dvě skupiny, a jedna skupina se vydala na transport. Obžalovaný dodává ve své závěrečné řeči: *„Já jsem žádný příkaz k evakuaci pracovníka tábora neobdržel a také jsem žádný rozkaz k evakuaci nedal.*¹⁵³ Opět se obžalovaný hájil tím, že on nikdy nic neudělal. Výpovědi předvolaných svědků ukazují shodně na Hechtfischerovu vinu.

V rozsudku byl obžalovaný shledán vinný ze 7 zločinů z retribučního dekretu. Při hlavním přelíčení veřejný žalobce navrhl, aby obžalovaný byl uznán vinným za zločin udavačství podle § 7. V rozsudku obžalovaného uznal soud vinným z udavačství. Nejvíce mu v rozsudku přitížil onen transport. *„Nejhroznější čin obžalovaného byl však jeho rozkaz k tzv. pochodu smrti. Lidé museli hladoví, vysílení pochodovat dlouhou cestou z Nové Role až k Plzni, aby cestou vysílením padli a byli dobíjeni pažbami pušek SSmenů je doprovázejících nebo aby při pokusu o útěk byli zastřeleni. Obžalovaný je za tyto životy odpovědný, protože pouze jeho nařízením byla smrt těchto lidí způsobena.*¹⁵⁴ Odsouzený naplnil skutkovou podstatu zločinů: Proti státu podle § 2 dekretu. §6 odst. 2 příslušného dekretu, který v ustanovení uvádí: *„Byl-li však takovým nařízením obyvatel republiky donucen pracovati v cizině, nebo za okolností, nebo na místech jeho životu nebo zdraví nebezpečných, trestá se viník bez ohledu na*

¹⁵² Hlavní přelíčení. SOA Plzeň, MLS Cheb, kart. č. 92. Ls 3/47.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Rozsudek. SOA Plzeň, MLS Cheb, kart. č. 92. Ls 3/47.

*účel práce těžkým žalářem od deseti do dvaceti let.*¹⁵⁵ Další trestné činy, pro které byl odsouzen - proti státu podle § 3 odst. 1 dekretu a také podle odst. 2 téhož §, které spočívalo v členství a schvalování a podporování nepřátelské vlády a organizací. Odsouzen byl také za zločin proti osobám podle § 5 odst. 2, které spočívalo v neoprávněném omezování svobody člověka, podpůrně podle § 93 trestního zákona z roku 1852. Odsouzený spáchal také, zločin proti osobám dle § 7 odst. 3., čímž naplnil skutkovou podstatu trestního zákona z roku 1852 a konkrétně § 156. Odsouzení za tento zločin se váže k případu již výše zmiňované ruské učitelky, kterou nejdříve nechal stlouct a pak ji zavřel do bunkru, usmrcena byla nejspíš po převozu do jiného koncentračního tábora. Ruska byla převezena do Flogsenburku, na základě nařízení Hechtfischera. Do tohoto tábora byly soustředovány všechny „špatně pracující“ osoby. Za toto nařízení naplnil odsouzený skutkovou podstatu zločinu udavačství podle § 11 retribučního dekretu. A v poslední řadě byl Hechtfischer odsouzen za tzv. pochod smrti, podle § 7 odst. 3 dekretu. Ustanovení zní: „*Kdo v téže době a za týchž okolností, za týmž účelem a týmž způsobem způsobil deportaci smrt obyvatele republiky, trestá se za zločin smrti.*“¹⁵⁶ Podle tohoto ustanovení byl vyměřen, také trest. Obžalovaný se odsuzuje k trestu smrti provazem. Lhůta výkonu rozsudku smrti byla prodloužena o jednu hodinu. Odsouzený žádal telefonicky o milost, ta byla zamítnuta. Před výkonem trestu smrti si nechal Hechtfischer zavolat evangelického duchovního. Dne 15.11.1947 byl trest smrti vykonán. „*Odsouzený byl o hod. 21,55 vyveden z cely a výkon trestu smrti provazem proveden o 22 hod. 10 min. Smrt byla konstatována lékařem ve 22 hod. 15 min.*“¹⁵⁷

Tento případ „hrůzostrašného tábora“ byl spravedlivě potrestán. „*Koncentrační tábory, to byly velká vězení. V táborech se nacházely tzv. bunkry kde spoutaní vězňové byli bití, týráni hladem a jinými fašistickými metodami mučení.*“¹⁵⁸

4.1.5. FARÁŘ MOY

Představitelé církve stanuli před retribučními soudy výjimečně. To bylo zapříčiněno hlavně tím, že nacisté měli velký odpor k církvi. U MLS v Chebu se nesetkáváme ani s jedním obžalovaným katolickým knězem. Před soudem však

¹⁵⁵ Zločiny proti osobám. § 6 odst.2 dekretu č. 16/1945 Sb.

¹⁵⁶ §7 odst. 3 dekretu č. 16/1945 Sb.

¹⁵⁷ SOA Plzeň, MLS Cheb, kart. č. 92. Ls 3/47.

¹⁵⁸ Karlovarské národní noviny ze dne 23. června 1945.

stanul představitel evangelíků z kraslic Josef Moy, který navíc měl za své předky české židy.¹⁵⁹

Z příkazu k vazbě lze vyčíst, že se Moy přiznal ke spolupráci s německou zpravodajskou službou roku 1938. K této spolupráci byl najat Dr. Dieslem, důstojníkem od drážďanské Abwehrstelle. Prý to učinil pod nátlakem. Svou výpovědí vyvrací znění svého dopisu, který odeslal církevnímu představenému do Německa, kde uvádí, že spolupracoval s německou službou více let.¹⁶⁰

Veřejný žalobce navrhuje řízení proti Josefu Moyovi. V žalobě ho obviňuje, že v době zvýšeného ohrožení republiky pracoval pro německou zpravodajskou službu, čímž spáchal zločin proti státu podle § 1 odst. 2 dekretu. Než započalo celé řízení, obžalovaný prostřednictvím advokáta podal návrh k lidovému soudu na doplnění přípravného řízení. Žádal, aby bylo řízení doplněno přípravným vyšetřováním, kde by se mohl vyjádřit k obvinění a dále navrhoval svědky do tohoto vyšetřování. Dle mého názoru, tito svědci, které navrhoval, byli ovlivněni obžalovaným nebo podplaceni. Ve své obhajobě zpochybňoval zápis protokolu, pro který byla podána obžaloba. „*Taktěž jest nesprávně sepsán celý protokol. Protokol mně ani nebyl přeložen a není tam ani uvedeno, že by to bývalo před podpisem přeloženo. Podati proti někomu obžalovací spis pouze na základě protokolu, který byl dokonce sepsán v jazyku, kterému obžalovaný dokonale nerozumí, aniž by mu byl před podpisem přeložen a bez toho, že by byl soudem vyslechnut za žádné okolnosti nelze.*“¹⁶¹ Z této výpovědi je patrné, že obhájce obžalovaného zkouší všechno možné, jen aby zpochybnil obžalobu proti Moyovi. Obžalovaný udal, že byl pro svůj židovský původ vždy prodáván. Jistý Bräutigam ho stále pronásledoval a donutil ho různými hrozbami, že dostane jeho i Moyovu rodinu do koncentračního tábora, pokud nenapíše zprávy o svých hrdinských činech, které údajně vykonal ve prospěch německé vlasti. Hájl se proti vznesenému obvinění, kde dostal za službu Německu 800 Kčs: „*Musel bych dostati mnohem větší obnos, poněvadž to se jistě zajisté ještě nevyskytlo, aby někdo dělal vyzvědačskou službu za tak nepatrný obnos. Tou částkou zajisté by nebylo mně pomoheno*“¹⁶² Zajímalo by mě, jak obžalovaný věděl, jak dobře je honorováno vyzvědačství. Mělo mu to stačit, když tak činil pod nátlakem. Sám

¹⁵⁹ JIŘÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku*. Cheb: Svět křídel, 2000, s. 162. ISBN 80-85280-68-X

¹⁶⁰ SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 1. Ls 1/46.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² Tamtéž.

své výpovědi tímto vyvrací. Obžalovaný také apeloval na svou dobrou pověst v českých kruzích před okupací.

Dne 22.7.1946 v 9 hodin stanul Moy k hlavnímu líčení před lidovým soudem v Chebu. Předsedou toho dne byl Dr. Bartůněk. Ve své výpovědi před soudem udává, že za svou zpravodajskou službu byl naverbován do wehrmachtu, tak mohl být v klidu před různými rasovými útoky ze strany nacistů Válku přežít ve zdraví, na jejím závěru byl zatčen Angličany a dopraven do zajateckého tábora ve Würtebergu a vrátil se dne 26.6.1945 do Kraslic a převzal znovu svou evangelickou faru. Zatčen byl dne 8.8.1945. Obžalovaný uvedl, že byl od září roku 1934 členem strany SDP a že byl členem spolku Gustav Adolf. Obsáhle mluvil obžalovaný o setkáních s Dr. Dieslem. Obsahem rozhovoru byly zajímavé věci: *„Víme, že jste položid a musíte pro nás pracovat. Je otázkou doby a Sudety případnou k Německu a pak nebudete mít pokoj v celé Evropě. Řekl jsem, že nic neudělám, že to ohlásím české polici a budu mít pokoj. Na to mně hned odpověděl Diesl, že to bude ještě horší. Ty dva dopisy co jste dával na poštu pro pana Schwrze, to byly spisy ode mne. A jestliže mne udáte, vezme Vás česká policie jako spolupracovníka německé špionážní služby. Chci po vás informace o továrnách v Kraslicích, o náladě v obci a okrese. Při druhém setkání chtěl vědět, kde jsou v okrese vojáci. Když jsem odmítl, nabídl mi za to 100 ŘM. To jsem také odmítl.“*¹⁶³ Svědci vypověděli akorát to, že ho znali a že se vytahoval, že má „styky s Německem“, ale nic konkrétního v hlavním přelíčení nevypověděli. Jediné co hovořilo v jeho neprospěch, byl výslech Ernsta Srama, který vypovídal na okresním velitelství SNB. Ten se dozvěděl od Moye následující: *„Moj se vychloubal, že se hlásil již 3 krát dobrovolně k říš-něm. armádě. Dále se mi svěřil, že hrál v r. 1938 velkou úlohu, že měl spojení s Drážďany, kde byl ve spojení s říš-něm. generálem. V Drážďanech měl s tímto generálem a jinými porady, ale neřekl mi jaké. To bylo v době před připojením zněmčeného území k říši. Moj obstarával spojení s vedením stany SDP v Kraslicích a odbočkou tohoto vedení v Klingentalu. Dále se mi Moj svěřil, že on byl první v Kraslicích, který v době připojení zněmčeného území k říši vyvěsil něm. vlajku. Moj byl vůbec jeden z těch*

¹⁶³ Setkání obžalovaného s Dr. Dieslem. Hlavní přelíčení. SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 1. Ls 1/46.

*nejfanatičtějších a nejhrdelnějších příslušníků strany NSDAP a SDP. Za tuto svoji činnost obdržel Moj Sudetendeutsche-Befreiungsmedaile.*¹⁶⁴

Ohledně viny a trestu se soudci v tajné poradně shodli jednohlasně. Obžalovaný Josef Moy byl v rozsudku shledán vinným: „*že v době zvýšeného ohrožení republiky v Klingentálu vešel ve styk s Dr. Dieslem, důstojníkem Drážďanské Abwrhstelle a pracoval pro německou zpravodajskou službu, taky vyzradil cizí moci skutečnosti, které měly zůstatí utajeny pro obranu republiky.*“¹⁶⁵ Usvědčila ho výše zmiňovaná výpověď Srama a dva nalezené dopisy psané jeho rukou, které odeslal do Německa. Spáchal tedy zločiny proti státu podle § 1 zákona č. 16/1945 Sb. a § 6 odst. 2 zákona č. 50/1923 Sb. Vojenská zrada: „*Kdo vyzradí cizí moci nebo nepřímou skutečnost, že opatření nebo předmět, jež mají zůstatí utajeny pro obranu republiky, se trestá těžkým žalářem od pěti do dvaceti let*“¹⁶⁶ Trest odsouzenému byl vyměřen podle § 1: „*Kdo se v době zvýšeného ohrožení republiky dopustil na území republiky nebo mimo něj některého z těchto zločinů podle zákona na ochranu republiky: vojenské zrady (§ 6 odst. 2) trestá se těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí*“¹⁶⁷ Bylo mu tedy vyměřeno 30 let a zároveň ztrácel občanskou čest na dobu 30 let. Celý trest si měl odpykat v tábore nucených prací a také přišel o veškerý majetek, který propadl státu.

V trestním spisu lze najít také žádost o milost z 7.9.1952 adresovanou prezidentu Gottwaldovi. Tuto žádost sepsal bratr odsouzeného. Milosti vyhověno nebylo. Odsouzenému pomohla amnestie v květnu 1953, podle které mu byl snížen trest na patnáct let.¹⁶⁸

4.1.6. STŘEDOŠKOLSKÝ PROFESOR KASSECKERT

Ludvík Kasseckert z Nového Matternichu v tehdejší okrese Mariánské Lázně byl zatčen 23. srpna 1945. Jeho retribuční zločin spočíval v členství u bojových jednotek SS. Výcvik měl původně z československé armády. Od roku 1939 sloužil v německé armádě. Po válce ve své výpovědi uvedl: „*Do strany NSDAP jsem vstoupil v roce 1942. V řadách SS jsem se ocitl od roku 1944, byl*

¹⁶⁴ SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 1. Ls 1/46.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Trestný čin vojenské zrady. §6 odst. 2. zákona č. 50/ 1923 Sb. na ochranu republiky.

¹⁶⁷ Zločiny proti státu. § 1 dekretu č. 16/1945 Sb.

¹⁶⁸ SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 1. Ls 1/46

*jsem zařazen k městečku Buchtenwald. Svězni z koncentračního tábora Buchtenwald jsem neviděl. Pracoval jsem zde jako účetní*¹⁶⁹

Hlavní přelíčení se konalo 8.3.1946. Předseda soudu toho dne byl Dr. Vytvar. Ve své obhajobě udává: „*Žádal jsem o přijetí do strany NSDAP, abych dostal učitelské místo. Žádost nebyla povolena. Za mobilizace vojska v září v roce 1938 jsem byl v aktivní službě u čsl. armády a po Mnichově propuštěn. O poměrech v koncentračním táboře Buchenwald jsem se dozvěděl teprve po válce a nikdy jsem v táboře nebyl.*“¹⁷⁰

Rozsudek, taktéž jako Hlavní řízení nebyl obsáhlý jako u jiných případů. Ludvík Kasseckert byl shledán vinným, že v době po 21. květnu 1938 byl členem organizace SS, tím že sloužil od června 1944 u Waffen SS jako poddůstojník a sekretář Oberstummführera Reinera. Tímto spáchal zločin proti státu podle §2 retribučního dekretu, čímž mu hrozilo od pěti do dvaceti let těžkého žaláře. Soud mu prokázal tento zločin na základě doznání obžalovaného. Odsouzen byl tedy za členství ve Waffen SS po dobu 7 měsíců. Odsouzený si vysloužil nejnižší možnou hranici trestu a tedy 5 let těžkého žaláře. Důvody pro dolní hranici trestu byly v rozsudku stanoveny jako polehčující okolnosti. „*Polehčujícím soud uznal doznání obžalovaného, jeho dosavadní zchovalost, trestní činnost po poměrně krátkou dobu, jakož i jeho deserci od Waffen SS ještě před ukončením války.*“¹⁷¹

4.1.7. PŘÍSLUŠNÍK GESTAPA RICHARD LANGHAMMER

Richard Langhammer pocházel z Bublavy, tehdy z okresu Kraslice. Zatčen byl brzy po skončení války, 29. května 1945. V roce 1938 vstoupil do Sudetoněmecké strany, odtud byl převeden do NSDAP. Obviněný byl příslušníkem Karlovarského gestapa.

Obviněný před vyšetřovací komisí v Karlových Varech vypověděl, že vstoupil koncem roku 1937 do politické strany SdP, u které byl pouze členem bez funkce. Po Mnichově byl automaticky převzat k politické straně NSDAP, u které, jak vypověděl, byl členem taktéž bez funkce. Doznal se, že byl u gestapa. „*Dne 17. března 1939 jsem byl převzat, jako úředník Gestapa v Karlových Varech, kde*

¹⁶⁹ SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 6 Ls 112/46

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

jsem působil až do května 1945. Z počátku jako výpomocný zaměstnanec a ku konci byl jsem jmenován kriminálním tajemníkem a vedl jsem agendu ohledně českých dělníků, kteří porušili pracovní smlouvy. ¹⁷²

Svědék Josef Niřijovský před vyšetřovací komisí vypověděl, že byl vyšetřován Karlovarským gestapem pro ilegální činnost, rozšiřování proti nacistickým letáků a poslouchání cizího rozhlasu. Na základě toho byl uvězněn po tři měsíce v budově gestapa. Langhammer ho vyslýchal a vyšetřoval, při kterém ho fackoval. *Tak, aby si věděl, na co tvoje sestra zemřela v koncentračním táboře, dal i Langhammer znovu dvě facky až mě prorazil v levém uchu bubínek. Od té doby špatně slyším, tudíž mi Langhammer způsobil těžké poškození na těle a tak mně doživotně zmrzačil.* ¹⁷³ Svědek byl od roku 1943 až do 1.5.1945 vězněn v koncentračním táboře. Další svědek, který vypovídal proti Langhammrovi se jmenoval Eduard Kadleček. Ten byl udán gestapu, za to, že ve svém nuceném zaměstnání na pile schoval obraz vůdce Hitlera a dále pronesl o svém zaměstnavateli, že jeho dcera Gertruda se bude vdávat na Sibiři. Zaměstnavatel Wágner toto sdělil starostovi Heinzlovi, který ho udal Gestapu. *„U Gestapa jsem byl vyšetřován Richardem Langhammerem, který svého času byl tajemníkem u Gestapa. Tázal se, zda-li jsem výše uvedené výroky pronesl a já jsem ovšem zapíral. Proto mně Langhammer poručil, abych se sehnul přes židli a on mně bil přes zadnici bejkovcem. Při tom jsem musel sám každou ránu počítat a celkem jsem obdržel 25 ran. Pod pohrůžkou dalšího bití bejkovcem, jsem učinil doznání.* ¹⁷⁴ Langhammer popíral toto tvrzení, které mu svědek řekl do očí.

Veřejný žalobce navrhoval zahájení řízení před lidovým soudem proti Richardu Langhammrovi, který již toho času seděl ve vyšetřovací vazbě. Žalobce proti němu vznášel žalobu pro členství v NSDAP a členství v Gestapu. Dále za to, že Josefa Niřijovského udeřil několikrát do hlavy, takovým způsobem, že z něho vzešlo těžké ublížení na zdraví. Vyšetřovací praktiky, které u dalších vyslýchaných praktikoval, mu byly také kladeny za vinu. *„V součinnosti s jinými svými opatřeními spolu způsobil uvěznění Ant. Holečka, Ant. Píchy a Josefa Alexandra v koncentračních táborech, v nichž jmenovaní zemřeli, a tedy způsobil smrt obyvatel republiky.* ¹⁷⁵ Již veřejný žalobce mu navrhoval podle § 7 odst. 2

¹⁷² SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 24 Ls 508/46

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Tamtéž.

retribučního dekretu trest smrti. Za deportaci osob do koncentračního tábora mu byl navržen tento trest. Hlavní přelíčení proběhlo 26. června 1946. Předsedou soudu toho dne byl Dr. Bohumír Liška. Při hlavním přelíčení bylo přečteno trestní oznámení, protokoly zapsané u OVK v Karlových Varech s obviněným. Byly přečteny také všechny svědecké výpovědi.¹⁷⁶

Rozsudek byl vynesena ještě téhož dne. Richardu Langhammerovi byla prokázána vina, že v době ohrožení republiky byl příslušníkem NSDAP. A jak vyplývá, z obžaloby mu byla prokázána vina za členství v Gestapu. Vinen byl uznán i za deportaci. Všechny body obžaloby mu byly prokázány. Spáchal zločiny proti osobám podle § 5 odst. 1 a § 5 odst. 2 retribučního dekretu. Nejzávažnějším zločinem, který spáchal, byl zločin proti osobám podle § 7 odst. 3 dekretu, kde zapříčinil smrt již výše zmíněnou deportací. Obžalovaný byl odsouzen k trestu smrti na základě v obžalobě shodného § 7 odst. 3 retribučního dekretu. Při souběhu více činů jak již bylo uvedeno v jiném případě, se použije přísnější trest.¹⁷⁷ Veškeré jmění obžalovaného propadá ve prospěch státu. Trest smrti byl vykonán v 19:10.¹⁷⁸

Je zajímavé, že odsouzený nebyl uznán vinen za zločiny proti státu, které jsou obsaženy v prvních ustanovení zákona č. 16/1945. Tady spatřuji, že naplnil některé ze skutkových podstat a to tím, že byl členem NSDAP a působil v Gestapu, což podle retribučního dekretu trestné nebylo. V hlavním přelíčení byla dokonce zmínka, že byl v řadách SS.

Gestapo byla zkratka pro Geheime Staatspolizei, což znamená v překladu státní tajná policie. Tato složka byla jedním z hlavních nositelů nacistického teroru, po právu byla označena Mezinárodním soudním tribunálem v Norimberku za zločineckou organizaci. Gestapo bylo často kombinováno se členstvím SS. V řadách gestapa v roce 1943 sloužilo 31 347 úředníků a zaměstnanců, včetně žen, které zde byly hlavně na administrativní činnost.¹⁷⁹

¹⁷⁶ SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 24 Ls 508/46

¹⁷⁷ O souběhu několika zločinů. Spáchal-li zločinec několik zločinů, na něž se vztahuje totéž vyšetřování a odsouzení, potrestati se má podle toho zločinu, na kterýž ostřejší trest jest uložen. § 34 zákona č. 117/1852 ř.z.

¹⁷⁸ Rozsudek. SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 24 Ls 508/46

¹⁷⁹ JIRÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku*. Cheb: Svět křídel, 2000, s. 82. ISBN 80-85280-68-X

4.1.8. ROBERT RICHTER OD LUFTWAFFE

Němec Robert Richter, povoláním destilátér byl zatčen 13. listopadu 1948. Ve své výpovědi uvádí, že roku 1940 musel narukovati jako Němec k Luftwaffe. Sloužil na různých letištích, kde vykonával strážní službu. „*Byl jsem sice jmenován jako Starmführer NSFK Nationalsozialistische Fliewerkorps, ale to byla jen čestná funkce. V NSDAP jsem neměl žádné funkce, politicky jsem se proti ČSR nijak neúčastnil, a proto jsem zde také zůstal. V SS a SA jsem nikdy nebyl.*“¹⁸⁰ Navrhl na vyslechnutí celou řadu svědků. I když žádné důkazy nevyprávěli o jeho vině, přesto byl vzat do vazby.

Václav Svoboda, praporčík SNB vypověděl, že mu není známo žádných stížností proti obviněnému. Obviněný vycházel vždy dobře s místními občany i úřady. Richter se nijak netajil členstvím v NSFK, prý to byla jeho zábava. Bral to „jen“ jako členství v plachtařském klubu. Dalším svědkem, který znal obviněného již od mala, byl Gustav Bauer. Ten vypověděl: „*Pamatuji se, že musel v r. 1940 narukovati, a sice k letectvu, kde byl pak v poslední době poddůstojníkem. Víím, že obviněný byl jen pouhým členem NSDAP a neměl nikdy ve straně žádnou funkci. Nebyl nikdy členem SA ani SS, to mohu kdykoliv potvrditi. Byl pouze členem NFSK tj. plachtařského klubu v Rosbachu, protože plachtění byl jeho koníček.*“¹⁸¹ Všichni další svědci vyprávěli podobně v prospěch obviněného.

Veřejný žalobce podal na Richtera žalobu kvůli členství ve sportovním spolku NSFK. V žalobě to odůvodňuje: „*NSFK, organizace podobné povahy jaké jsou jmenovány v §2 retr. zák.*“¹⁸² Mnoho spolků bylo nacistických, ale tento spolek byl čistě sportovní. Z výkladu retribučního dekretu bylo trestné pouhé členství v tomto spolku. Veřejný žalobce také navrhoval trest podle § 2 retribučního dekretu.¹⁸³

Hlavní přelíčení 20. prosince 1948 bylo velice krátké, byly přečteny výpovědi svědků a po tajné poradě vyneseno rozsudek. V rozsudku byl obžalovaný shledán vinným za členství v NSFK, kde měl hodnost Trupführera. Z výpovědi svědků je patrné, že v tomto spolku byl instruktorem. Němci, ale v jakémkoliv spolku či hnutí měli hierarchizaci v rámci hodností. Spáchal tímto podle soudu

¹⁸⁰ SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 112 Ls 42/48

¹⁸¹ SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 112 Ls 42/48

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Obžalovanému podle §2 retribučního dekretu č. 16/1945 Sb. hrozil trest těžkého žaláře od pěti do dvaceti let.

zločin proti státu podle § 2 retribučního zákona. Senát Dr. Slowiaka upustil od potrestání. Upuštěno od potrestání před Lidovým soudem v Chebu bylo zcela výjimečné. Soud toto upuštění odvodnil: „*Plachtaření provozoval z čistě osobní záliby bez úmyslu prospívati tím nacistickému režimu.*“¹⁸⁴

Veřejný žalobce v tomto případě hnal Richtera před mimořádný soud zbytečně. Nic nenasvědčovalo tomu, že by byl nakloněn nacistickému režimu, naopak z výpovědi je patrné, že to byl antifašista a že byl loajální ČSR. Je velmi neobvyklé, aby příslušník SNB vypovídal v Němcův prospěch. Chut' po pomstě Němcům po válce byla veliká, ale přece jen byl tento případ řešen ke konci republiky, tedy tři a půl roku po skončení války. Možná také vyráběl pan Richter velmi chutné destiláty a nikdo ze svědků nechtěl o dodávky chutného moku přijít.

4.1.9. POSLEDNÍ ODSOUZENÝ LOTZ

Poslední případ, který lidový soud v Chebu projednával, byl případ Romana Lotzeho. Tento číšník původem z Karlových Varů byl zatčen na základě udání blízké rodiny dne 17.3.1948. I když jeho příjmení naznačuje, že je Německý příslušník, má však občanství Československé. Tento případ byl vyřešen na základě udání o sepsání knihy Romana Lotzem.

V mnoha případech byl člověk odsouzen pouhým udáním, v tomto případě se udání sešlo hned několik. První udání proti Lotzemu bylo formou prostého dopisu adresovanému národnímu výboru. Úryvek toho, jak se v Československu udávalo: „*Udávám na Romana Lotze, že napsal knihu s názvem: Události republiky v roce 1938, která svým obsahem hanobila republiku, jejího prezidenta, a která v ukončení odsuzuje každého, kdož nechtěl spolupracovati s Německem. Obsah této knihy odeslal shora jmenovaný na ministerstvo propagandy v Německu, jehož ministrem byl Göbles a předem již počítal s několika tisícovým výdělkem v německých markách.*“¹⁸⁵ Další svědek vypovídal o obsahu knihy z roku 1938. Tuto knihu mu ukázal syn obviněného Miroslav Lotze. Syn Miroslav byl opakem otce, byl to Československý vlastenec. Karel Handus vypověděl, že v obsahu knihy bylo: „*v těchto listech bylo psáno proti republice ČSR – jejímu lidu a o tom, že byl popraven ministr generál Eliáš, dále v knize hanobil*

¹⁸⁴ Rozsudek. SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 112 Ls 42/48

¹⁸⁵ SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 112 Ls 45/48

prezidenta Dr. Beneše a vychvaloval Adolfa Hitlera. Popisoval také, jak byli vystěhováni všichni židé z Protektorátu.“¹⁸⁶ Miroslav Lotze, syn obviněného, taktéž uvedl, že jeho Otec ve Stuttgartě napsal knihu s názvem: „Události republiky ČSR v roce 1938“ Roman Lotze se při vyšetřování doznal k sepsání několika listů, ve kterých stál: „Prezident republiky Dr. Beneš i se svým plánem utkl do Anglie. Dále v těchto listech stálo něco o otázce židovské a českými lidmi. Tyto listy jsem napsal jedině pro to, abych se vyhnul novému zatčení. Rozhodně však popírám, že věty, které v těchto listech byly napsány, že by mohly být vykládány jako urážka prezidenta republiky nebo urážka českého lidu.“¹⁸⁷

Proti svému synovi obviněný podal obvinění taktéž. V trestním oznámení udal jako zločin nebezpečné vyhrožování. Ve svém obvinění udává, že syn již jako mladý páchal majetkové delikty, pro které byl dán do polepšovny. Ve Stuttgartu svého syna zaměstnal a on páchal delikty znovu. U konce svého oznámení byl otevřen svým citům a dodal: „Je mně skutečně velmi trapné, že jsem nucen hájiti přímo můj život a existenci proti vlastnímu synovi, který se neštítí těch neohavnějších prostředků k ukojení své osobní nenávisti, ale ač s bolným srdcem jsem nucen se dožalovati ochrany pro sebe a svou rodinu.“¹⁸⁸ Ať už bylo v té knize cokoliv, je trochu amorální synovo udání a i to otcovo. Rodina je přece jenom jedna.

Mimořádný lidový soud v Chebu uznal dne 31.12.1948 Romana Lotzeho vinným. Byl odsouzen pro napsání knihy, která hanobila národ. Vychvaloval v ní nacistický režim, propagoval a podporoval fašistické a nacistické hnutí. Spáchal tím zločin proti státu podle §3 odst. 2 retribučního dekretu. Byl mu uložen mírný trest „jen“ dva roky. Dále dostal půl roku tvrdého lóže. Občanskou čest ztrácel na pět let. V odůvodnění byly udány důvody nízké sazby. „Nebylo prokázáno, že by obžalovaný vydal brožuru tiskem a rozšiřoval ji. Polehčujícím shledal soud zachovalost. Obžalovaný předložil potvrzení ruského příslušníka zajatce, který pracoval za války v Německu o tom, že jej obžalovaný podporoval stravou občas, což bylo zakázáno. Proto soud použil ustanovení §16 r.z. a vyměřil trest pod zákonnou sazbu.“¹⁸⁹ Lotze byl odsouzen jen na základě udání a tvrzení o obsahu knihy. Naštěstí mu soud snížil sazbu podle §16. „Soud může snížit trest i pod

¹⁸⁶ SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 112 Ls 45/48

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Rozsudek. SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 112 Ls 45/48

*dolní hranici sazby a zaměnění jeho způsob za mírnější. Lze-li bez průtahů prokázati, že obžalovaný jednal s úmyslem prospěti spojencům Československé republiky.*¹⁹⁰

Roman Lotze poslal 22. listopadu 1949 prezidentovi republiky žádost o milost. Odůvodnil ji takto: „*Během přelíčení nebyl předložen ani jeden důkaz, že bych se provinil zločinem, za který jsem byl odsouzen a také jsem se nedoznal k činu, který spáchán nebyl, tj., propagací nacismu tiskem.*“¹⁹¹. Trest odsouzenému končil 31. prosince 1950. Milosti vyhověno nebylo. Poté žádal ještě jednou o podmíněné propuštění. Komise pro podmíněné propuštění se usnesla o zamítnutí žádosti. O Lotzem máme ještě jednu zprávu. Odsouzený cítil velkou křivdu, a proto se ještě snažil o obnovení případu v roce 1969, ale neuspěl. Jeho návrh na obnovení případu se zamítnul.

5. OBNOVENÍ LIDOVÝCH SOUDŮ PO ROCE 1948

Retribuční řízení před mimořádnými lidovými soudy bylo ukončeno až 4. května 1947. Nedokončené případy měly být předány k dořešení řádným soudům. Prezident k této události měl 3. května 1947 projev, kde vyslovil pocit úlevy. S ukončením retribučního soudnictví skončilo i retroaktivní stíhání. Po únorovém převratu v roce 1948, parlament vedený KSČ měsíc poté hlasoval pro znovuoustavení lidových soudů a zmocnil je, aby projednávaly případy již rozhodnuté. Komunisté měli konečně šanci soudit kolaboranty podle svých představ.¹⁹²

„Jako první zahájil obnovenou soudcovskou činnost MLS v Praze, který již 9. dubna 1948 vyřídil prvních 11 případů. Tento úspěšný nástup vzbuzoval dokonce i v právnických kruzích představu, že působnost MLS bude moci být ukončena s koncem dvouletky k 28. říjnu 1948.“¹⁹³

Vláda vyhlásila nový retribuční zákon 2. dubna 1948. Jednalo se o zákon č. 33/ 1948 Sb. Zákon umožňoval soudcům, aby znovu otevřeli případy, které již

¹⁹⁰ ustanovení § 16 odst. 2 zákona č. 16/1945 Sb.

¹⁹¹ Žádost o prominutí zbytku trestu cestou milosti. SOA Plzeň. MLS Cheb, kart. č. 112 Ls 45/48

¹⁹² FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010, s. 409 - 410. ISBN 978-80-200-1838-0.

¹⁹³ FRANCZ CHOCHOLATÝ GRÖGER. *Druhá retribuce – Obnovení mimořádných lidových soudů*. 6.6.2010 (online). (cit. 2015-03-24). dostupné z: <http://nassmer.blogspot.cz/2010/06/druha-retribuce-obnoveni-mimoradnych.html>

byly pravomocně uzavřeny. Obžalovaní, kteří byli osvobozeni či dostali mírný trest, znovu hrozil další soud. Případný přezkum případů byl možný, i když odsouzený dostal příliš vysoký trest. Často tyto obnovené procesy byli politicky motivované. Některé procesy před lidovými soudy však nebyli politicky zmanipulované. Obnovené lidové soudy trestaly i válečné zločince, kterým se předtím podařilo vyhnout se soudnímu procesu. Soudy rovněž opravovaly nepřiměřeně přísné rozsudky. V rámci dalších obnovených procesů došlo pouze k potvrzení původního rozsudku. Národní soud po únoru 1948 obnoven nebyl. Činnost mimořádných lidových soudů byla definitivně ukončena 31. prosince 1948. Oproti květnu 1947, konec retribuční zprávy z prosince 1948 rozhodně neznamenal návrat k řádným procedurám v duchu pravidel právního státu.¹⁹⁴

Druhé retribuční zprávy měly sloužit jako mocenský nástroj KSČ. Zneužití retribučního soudnictví k odstranění komunistických odpůrců jde prokázat u některých kauz projednávaných před Mimořádným lidovým soudem v Hradci Králové, v kauze Baťových závodů. Druhé retribuční zprávy byly malým počátkem politických procesů z padesátých let.¹⁹⁵

¹⁹⁴ FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010, s. 435-441. ISBN 978-80-200-1838-0.

¹⁹⁵ FRAN CZ CHOCHOLATÝ GRÖGER. *Druhá retribuční zpráva – Obnovení mimořádných lidových soudů*. 6.6.2010 (online). (cit. 2015-03-24). dostupné z: <http://nassmer.blogspot.cz/2010/06/druha-retribuční-obnovení-mimorádných.html>

ZÁVĚR

Informace pro mou práci jsem čerpal zejména čtením historických publikací, normativních předpisů a především bádáním v archivu. V textu jsem popsány důležité události, které vedly k lidovému soudnictví a přiblíží čtenáři fungování lidových soudů, zvláště lidového soudu v Chebu. Vybrané případy poskytují nástin toho, jak retribuční procesy doopravdy fungovaly od obvinění až po výkon trestu. V rámci této práce jsem nastínil také konfiskaci a znárodnění, kterých se taktéž jako u lidové justice dotýkala dekretální normotvorba.

Cílem bylo vypracovat stručné, ale komplexní pojednání o dekretální normotvorbě ve spojení s historickým kontextem. V poslední kapitole jsem stručně nastínil obnovenou retribuci v roce 1948. Snažil jsem zmapovat vše podstatné, co se zadaného tématu týkalo.

Historické ohnisko této práce je obsaženo zejména ve druhé kapitole. Zde jsem popsal zejména vztahy mezi občany Československé národnosti a Německé národnosti. Stručně jsem se zabýval vznikem Československa. Jedna podkapitola je v duchu německých politických hnutí, které se mezi válkami snažily v jisté míře o autonomii a posléze ve spojení s Hitlerem o odtržení pohraničí. V té souvislosti jsou některé vybrané případy z retribučního soudu v Chebu spáchány právě v tomto období. Stručnou kapitolu jsem věnoval situaci na území protektorátu. Neopomenul jsem ani zahraniční a domácí odboj. V rámci zahraničního odboje začala dekretální normotvorba. Konec historického kontextu nabízí zejména politické vztahy v rámci národní fronty, které vyvrcholily v únorový převrat komunistů. Strany národní fronty se jistou měrou postaraly o zestátnění různých odvětví hospodářství. Do historie jsem odbočil také v kapitole třetí, kde je popsán odsun Němců a Košický vládní program. V kapitole páté je stručně naznačena „obnovená retribuce“ v roce 1948.

Právní stránka mé práce je obsažena zejména v kapitolách 3 a 4. Kapitola 3 pojednává komplexně o dekretech prezidenta republiky. Zejména o dekretech, které se týkají znárodnění a konfiskace. Tyto dvě oblasti jsou rozebrány ve dvou podkapitolách, kde je rozepsáno především to, na koho, případně na co, se konfiskační a znárodnovací dekry vztahují. Retribuční dekry a dekret o Národním soudu jsou rozebrány podrobněji taktéž v kapitole 3. O mimořádných lidových soudech obecně je pojednáno v rámci podkapitoly o velkém retribučním

deketu. Jsou zde nastíněny základní informace o lidových soudech. Kapitola 4 pojednává o vzniku a složení mimořádného lidového soudu. Ve vybraných případech lidového soudu v Chebu jsem se snažil rozebrat výčet jednotlivých ustanovení dekretu č. 16/1945 Sb. Velký retribuční dekret souvisí s trestním zákonem z roku 1852, v jednotlivých ustanoveních na něj odkazuje. Některá ustanovení z trestního zákona č. 117/1852 Sb. byla součástí rozsudků, které jsem částečně u některých případů rozebral.

V kapitolách je také odkazováno na dobová periodika, případně na výroky z literatury. S retribučním soudnictvím nepochybně souvisel vývoj politické situace. Komunisté nejdříve nesouhlasili s mírným trestáním a po převratu si lidové soudnictví v některých případech zpolitizovali. Obnovená retribuce nebyla nikdy publikována, ale ministr spravedlnosti Čepička ve své projevu v Národním shromáždění dne 22. prosince roku 1948 uvedl, že nové lidové soudy projednaly přibližně 15 000 případů. Statistika ministerstva spravedlnosti ukazuje, že české lidové soudy odsoudily v posledním roku své činnosti pouze 2384 obžalovaných. Soudci zprostiti viny daleko častěji než za úřadování bývalého ministra spravedlnosti Drtiny.¹⁹⁶

Co se znárodnění a konfiskace týče, znárodněno bylo podle statistik 3348 ekonomických jednotek se 721 600 zaměstnanci, to představuje 55,3 % zaměstnanců ČSR. Konfiskováno bylo celkem 2946 tisíc ha půdy, z toho dostalo něco přes 303 tisíc rolníků 1220 ha. Nejvíce konfiskované půdy bylo v pohraničí po odsunutém německém obyvatelstvu, a to asi 1995 tisíc ha.¹⁹⁷

Vybrané případy z mimořádného lidového soudu v Chebu mají nádech hrůzných příběhů z dob okupace. Podobné příběhy se staly u lidových soudů v pohraničních oblastech. Některé případy u soudu byly posuzovány příliš tvrdě, některé zase vlivem politických činitelů nespravedlivě. Retribuční soudnictví dokonalé rozhodně nebylo, ale vyrovnání s nacismem bylo nevyhnutelné.

Podobné vyrovnávání s nacismem se odehrávalo i na půdě jiných evropských zemích. V každé zemi byly jisté odlišnosti. Zajímavá je odlišnost na Slovensku, které, i když bylo součástí Československa, mělo jinou soustavu

¹⁹⁶ FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010, s. 437-448. ISBN 978-80-200-1838-0.

¹⁹⁷ JANEČKOVÁ, Eva. *Proces s protektorátní vládou*. Praha: Libri, 2012, s. 20 - 21. ISBN 978-80-7277-502-6

lidových soudů. Soustavu lidových soudů na Slovensku tvořily Národní soud se sídlem v Bratislavě, okresní lidové soudy a místní lidové soudy. Soudnictví zde bylo skončeno ke dni 31. prosince 1947, ale stejně jako v Čechách bylo v roce 1948 obnoveno a tentokrát jednotně pro Česko a Slovensko.¹⁹⁸

Uvést zemi po válce do opět fungujících kolejí nebyl lehký úkol. Dekretální pravomoc spolu s orientací na Sovětský svaz zapříčinila totalitní systém v českých zemích. Lidové soudnictví se stalo rychlým nástrojem boje proti nacistickým zločinům. Je těžké hodnotit situaci po válce, neboť veřejnost si žádala potrestání zločinců a chtěla pravděpodobně žít tak, jak se žilo v Sovětském svazu, proto možná bylo znárodnění tolik vítáno. Je těžké určit, jak by politické špičky reagovaly na podobnou situaci dnes. Myslím si však, že člověk udělal rozhodnutí tak, jak nejlépe v určité situaci a době mohl.

¹⁹⁸ RAPA VÁ, Ivana. *Mimořádný lidový soud v mostě*. ÚSTÍ NAD LABEM: ALBIS, 2010, s. 40 - 42 ISBN 978-80-8691-22-3.

RESUMÉ

The diploma thesis is named The Nationalization and Confiscation between 1945 and 1948, Activities of the Extraordinary People's Court in Cheb is principally engaged in the German matter just after the World War II. It is mostly focused on the matter of nationalization, confiscation a activities of The Extraordinary People's Court in Cheb. These major events are taking place between the years 1945 and 1948.

First chapters deal with the historical context of relations between Czechs and Germans from the Middle Ages just until the end of World War II.

The third chapter of my thesis deals with the Benes decrees and the subsequent confiscation, nationalization and displacement of Germans. In the Czech and Slovak countries the confiscation took place to the traitors of German and Hungarian nationality. If they did not prove that they had never trespassed against the Czech state. On the other hand the nationalization within the Benes decrees related to the banking, the insurance and the sugar industry.

The thesis finishes with Extraordinary People's Courts in Czechoslovakia. This part of my thesis is the most crucial, it focuses on The People's Courts in Cheb which took place between 1946 and 1948 , it was the last established People's Court which dealt with the crimes of World War II in Czechoslovakia. In this chapter there are stated a few cases of collaboration, denouncing murders committed by residents of the Protectorate of Bohemia and Moravia in the increased threat to the Republic between the years 1938-1945.

After the communist takeover in 1948, peoples's courts were restored, but justice was highly politicized.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Odborná literatura

BORÁK, Mečislav: *Spravedlnost podle dekretu*. Ostrava: Tilia, 1998. 450 s. ISBN 80-86101-07- X.

DRTINA, Prokop. *Na soudu národa: Tři projevy ministra spravedlnosti dr. Prokopa Drtiny o činnosti Mimořádných lidových soudů a Národního soudu*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1947. 78 s.

FROMMER, Benjamin. *Národní očista*. Praha: AKADEMIA, 2010. 504s. ISBN 978-80-200-1838-0..

JANEČKOVÁ, Eva. *Proces s protektorátní vládou*. Praha: Libri, 2012. 254 s. ISBN 978-80-7277-502-6.

JARKOVSKÁ, Lucie. *Odplata či spravedlnost*. Hradec Králové: PROSTOR, 2008. 368 s. ISBN 978-80-7260-206-3.

JIŘÍK, Václav. *Nedaleko od Norimberku*. Cheb: Svět křídel, 2000, 720 s. ISBN 80-85280-68-X.

KADLECOVÁ, M., MATES P., SCHELLE K. a kol.: *Dějiny československého státu a práva (1918-1945)*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně (Doplněk), 1992. 138 s. ISBN 80-210-0450-9.

Kolektiv autorů.: *Dějiny státu a práva na území Československa v období kapitalizmu II*. Bratislava: VYDAVATEL'STVO SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED, 1973, 781 s. ISBN 71-037-72.

Kolektiv autorů. *Sborník muzea karlovarského kraje*. Muzeum Cheb, 2010. 375 s. ISBN 978-80-85018-64-6.

KUKLÍK, Jan. *KONFISKACE, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. Století*. Praha: Auditorium, 2011. 116 s. ISBN 978-80-87284-25-4.

KUKLÍK, Jan. *Vývoj Československého práva 1945-1989*. Praha: LINDE, 2008, 728 s. ISBN 978-80-7201-741-6.

KUKLÍK, Jan. *Znárodněné Československo*. 1.vyd. Praha: AUDITORIUM, 2010. 452 s. ISBN 978-80-87284-12-4.

MACKENZIE, Compton. *Dr. Beneš*. Praha: Vydavatelstvo družstevní práce, 1948. 513 s.

MALÝ, K. a kol.: *Dějiny českého a československého práva do r. 1945*. 4 vydání. Praha: Leges, 2010, 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

MANDLER, Emanuel. *BENEŠOVY DEKRETY, Proč vznikaly a co jsou*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002. 126 s. ISBN 80-7277-139-6.

RAPAVÁ, Ivana. *Mimořádný lidový soud v mostě*. ÚSTÍ NAD LABEM: ALBIS, 2010, s. 19. ISBN 978-80-8691-22-3.

SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety*. Praha: Nakladatelství VŠE, 2004, 440 s. ISBN 80-245-0755-2.

VLČEK, Eduard: *Právní dějiny ČSR 1939-1947*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005, s. 148. ISBN:80-244-1289-6.

VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 704 s. ISBN 978-80-7380-127-4.

Dobová periodika

Večerník Národní listy. Praha: úterý 13. září 1938.

Chebsko. Týdeník národní fronty. Cheb: 12. února 1945.

Karlovarské národní noviny. Deník národní fronty. Karlovy Vary: pondělí 25. června 1945.

Karlovarské národní noviny. Deník národní fronty. Karlovy Vary: pondělí 23. června 1945.

Internetové zdroje

FRANCZ CHOCHOLATÝ GRÖGER. *Druhá retribuce – Obnovení mimořádných lidových soudů*. 6.6.2010 [online]. [cit. 2015-03-24]. dostupné z: <http://nassmer.blogspot.cz/2010/06/druha-retribuce-obnoveni-mimoradnych.html>

Historie cs. Osobnosti na ČT24 – Lidové soudy a popravky. In. *Česká televize* [online] 2010. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/109728-lidove-soudy-a-popravy/>

Právní předpisy

Zákon č. 117/1852 ř.z.

Zákon č. 119/1873 Sb.

Zákon č. 50/ 1923 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 2/1940 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 6/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 91/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 100/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 101/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 102/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 103/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 137/1945 Sb.

Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb.

zákon č. 149/1946 Sb.

zákon č. 245/1946 Sb.